

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: M4101 Zemědělské inženýrství

Studijní obor: Provozně podnikatelský

Pracoviště: Ekonomická fakulta – Katedra řízení

Perspektiva rozvoje klastrů v České republice

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Dagmar BEDNÁŘOVÁ, CSc.

Autor:

Jitka ČERVENÁ

2010

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Katedra řízení

Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jitka ČERVENÁ**
Studijní program: **M4101 Zemědělské inženýrství**
Studijní obor: **Provozně podnikatelský obor**
Název tématu: **Perspektiva rozvoje klastrů v České republice**

Zásady pro vypracování:

Charakteristika:

Tvorba klastrů je jednou z možností zvýšení konkurenceschopnosti a zlepšení postavení malých a středních podniků na trhu. Rozvoj klastrů přispívá i k rozvoji regionů, a tím i celého státu.

Cíl práce:

Analýza podmínek pro tvorbu klastrů v ČR, současná situace v rozvoji klastrů, možnosti jejich dalšího rozvoje, porovnání se situací v Rakousku

Metodický postup:

Studium odborné literatury, charakteristika ČR z hlediska tvorby klastrů, současná situace v rozvoji klastrů a další možnosti v této oblasti, porovnání se situací v Rakousku

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární přehled, 3. Metodika, 4. Analýza podmínek pro tvorbu klastrů v ČR, 5. Současná situace v rozvoji klastrů, 6. Možnosti rozvoje klastrů v ČR a porovnání se situací v Rakousku, 7. Závěr, 8. Literární přehled, 9. Přílohy.

Rozsah grafických prací: dle možností

Rozsah pracovní zprávy: 50 - 70 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

BEDNÁŘOVÁ, D. Regiony Jihočeský kraj a Mühlviertel - Partneři spolupráce v oblasti malého a středního podnikání. 1.vyd. České Budějovice: JU v Českých Budějovicích, Zemědělská fakulta, 2003.121 s. ISBN 80-7040-640-2

BEDNÁŘOVÁ, D. Inovace a klastry v rozvoji regionů, Jihočeský kraj Horní Rakousko. 1. vyd. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 2007, 66 s., ISBN 978-80-7040-952-7

BŘUSKOVÁ,P. Průmyslové klastry. Ostrava: Munion, 2003. bez ISBN
CZECHINVEST Průvodce klastrem [online]. 2005 [cit. 2007-05-05]. Dostupné na WWW [www.CzechInvest.cz]

NEUŽILOVÁ, I. Národní klastrová strategie 2005 - 2008 [online], 2007 [cit. 2007-05-23]. Dostupný z WWW [www.mpo.cz]

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU Průvodce podnikatele Operačním programem Podnikání a inovace [online]. Praha, 2007 [cit. 2007-04-03], 98 s., Dostupný na WWW [www.mpo.cz]

Odborné časopisy: Ekonom, Moderní řízení.

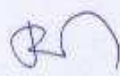
Vedoucí diplomové práce: Ing. Dagmar Bednářová, CSc.
Katedra řízení

Datum zadání diplomové práce: 5. února 2008

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2010

prof. Ing. Magdalena Hrabáriková, CSc.
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDEJOVICÍCH
ZEMĚDELSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentská 13
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Ladislav Rotinek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 5. února 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Perspektiva rozvoje klastrů v České republice vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Ve Starém Plzenci dne 25. dubna 2010

Jitka Červená

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Ing. Dagmar Bednářové, CSc. za cenné připomínky a rady, kterými přispěla k vypracování této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala panu Ing. Václavu Vachuškovi, manažeru klastru EKOGEN, za přínosné informace týkající se fungování klastrů a jejich budoucího vývoje v České republice.

OBSAH

1 ÚVOD	3
2 LITERÁRNÍ PŘEHLED	4
2.1 CHARAKTERISTIKA KLASTRŮ	4
2.1.1 Definice klastrů.....	4
2.1.2 Historie klastrů	5
2.1.3 Porterův model aneb co činí klastrem.....	6
2.1.4 Typy klastrů.....	9
2.1.5 Klastrové iniciativy	10
2.1.6 Proč být členem klastru.....	11
2.1.7 Přínosy klastrů	15
2.1.7.1 Přínosy pro firmy.....	15
2.1.7.2 Univerzity a klastry.....	16
2.1.7.3 Regionální vlády a klastry	18
2.1.8 Bariéry vstupu do klastru	18
2.1.9 Fungování klastru	19
2.1.9.1 Rozvoj konkurenční výhody	19
2.1.9.2 Vytváření sítí a spolupráce	19
2.1.9.3 Spolupráce a konkurence.....	20
2.1.9.4 Zdroje inovací.....	20
2.1.9.5 Udržení hybné síly	21
2.2 PROCES VZNIKU A ROZVOJE KLASTRŮ	21
2.2.1 Identifikace klastrů.....	21
2.2.1.1 Kvantitativní metody identifikace	22
2.2.1.2 Kvalitativní metody identifikace	23
2.2.2 Založení a rozvoj klastrů.....	23
2.2.3 Životní cyklus klastru	24
2.2.4 Účastníci a struktura klastru.....	27
2.2.5 Financování klastru	29
2.3 KLASTROVÁ POLITIKA.....	30
2.3.1 Co je to klastrová politika?	30
2.3.2 Nástroje klastrové politiky	31
2.3.3 Podpora klastrů v Evropě	32
2.3.4 Podpora klastrů v České republice	33
2.3.4.1 Operační program Podnikání a inovace.....	33
2.3.4.2 Program Spolupráce	34
3 METODIKA	35
3.1 CÍL DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	35
3.2 STRUKTURA DIPLOMOVÉ PRÁCE	35
3.3 POUŽITÉ METODY	36
3.2.1 Dotazníkové šetření.....	36
3.2.2 Rozhovor	36
3.2.3 Komparace.....	36
3.4 ZDROJE INFORMACÍ	37
4 ANALÝZA PODMÍNEK PRO TVORBU KLASTRŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ	38

4.1 OPERAČNÍ PROGRAM OPMP KLASTRY	38
4.2 OPERAČNÍ PROGRAM OPPI SPOLUPRÁCE	42
5 ANALÝZA SOUČASNÉ SITUACE V ROZVOJI KLASTRŮ V ČR A RAKOUSKU.....	46
5.1 KLASTRY V ČR	46
5.1.1 Charakteristika jednotlivých krajů ČR.....	47
5.2 ANALÝZA ROZVOJE KLASTRŮ V RAKOUSKU.....	54
5.2.1 Charakteristika jednotlivých spolkových zemí Rakouska.....	55
5.2.2 Podpora klastrů v Rakousku	60
5.2.2.1 Příklady programů na podporu klastrů v Rakousku	61
5.3 SROVNÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY A RAKOUSKA	62
6 MOŽNOSTI ROZVOJE KLASTRŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	63
6.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	63
6.2 BUDOUCÍ VÝVOJ KLASTRŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	70
7 ZÁVĚR	73
8 SUMMARY	75
9 PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY.....	76
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	
SEZNAM TABULEK	
SEZNAM GRAFŮ	
SEZNAM OBRÁZKŮ	
SEZNAM PŘÍLOH	

1 ÚVOD

Malé a střední podniky jsou považovány za hnací motor každé ekonomiky. Jejich výhodou oproti velkým firmám je flexibilita a jednoduchá organizační struktura. Bohužel v současném světě kde vládne globalizace, zůstávají pozadu ve výkonnosti za velkými společnostmi.

Nesmíme opomenout ani současnou hospodářskou krizi, která zasáhla celý svět a dopadá na všechny subjekty v ekonomice, ať jsou to malé a střední podniky nebo velké mezinárodní společnosti.

Možné řešení jak těmto problémům předcházet je naučit se spolupracovat s ostatními firmami v daném odvětví a regionu. Jedna z možností takové spolupráce, kdy se malé a střední podniky sdružují a navzájem si pomáhají, se nazývá klastr.

Klastry vznikají jako sítě regionálně propojených podniků a nepodnikatelských subjektů, kam patří např. vysoké školy, univerzity, výzkumné ústavy. Členové klastru si navzájem pomáhají plnit poslání, dělí se o produktivní síly a snášejí rizika. Zároveň jsou si ale stále konkurenty v daném odvětví.

V České republice je klastr celkem novým pojmem. Jenom malá část podniků je informována nebo dokonce má zkušenosti s touto formou spolupráce. Pro zlepšení této situace existují v České republice instituce, které klastry propagují a pomáhají podnikům při rozhodování, zda příležitost vstoupit do klastru využít či nikoliv. Patří sem především Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest a Hospodářské komory jednotlivých krajů.

Práce se zaměřuje na perspektivu možného rozvoje klastrů v České republice. Pozornost je věnována operačním programům, které se staly důležitým zdrojem financí pro tuto formu spolupráce a díky kterým dochází k vyhledávání stále nových oborů, ve kterých mohou potencionální klastry vzniknout. Dílčím cílem je popsat situaci ve spolkových zemích Rakouska, kde najdeme řadu klastrů, které jsou modelem úspěšnosti pro celý svět.

2 LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Charakteristika klastrů

2.1.1 Definice klastrů

Klastry jsou geograficky blízké skupiny provázaných firem a navazujících institucí v určitém oboru. Klastry prosperují tam, kde existuje vysoce kvalitní mikroekonomické podnikatelské prostředí. Klastry se dají popsat pomocí modelu diamantu M. Portera. Jejich součástí jsou poskytovatelé specializovaných služeb, jako je např. reklama a public relation, ale také univerzity, výzkumné ústavy atd. Klastry vytvářejí specifické prostředí kombinací aktiv, institucí a znalostí, které produkují mimořádně vysoký stupeň inovací. Pro firmy je totiž mnohem snadnější vnímat příležitosti, rozvíjet a zavádět nové myšlenky, když jsou umístěny uprostřed podobných firem a v blízkosti dodavatelů. Dochází ke zvyšování konkurenční výhody firem v klastru prostřednictvím externalit a vazeb mezi firmami, odvětví a navazujících institucí v rámci klastru (SKOKAN, 2004).

Dle Portera lze klastry chápat jako geografické soustředění vzájemně provázaných firem, specializovaných dodavatelů, poskytovatelů služeb, firem v příbuzných odvětvích a přidružených institucí, jako jsou univerzity, agentury a obchodní asociace různých směrů, které soutěží, ale také spolupracují (MODERNÍ ŘÍZENÍ, 2007).

Klastr je soubor regionálně propojených společností (podnikatelů) a přidružených institucí a organizací - zejména institucí terciárního vzdělávání (vysokých škol, vyšších odborných škol) - jejichž vazby mají potenciál k upevnění a zvýšení jejich konkurenceschopnosti.

Zúčastněné společnosti si navzájem konkurují, ale současně jsou nuceny řešit řadu obdobných problémů (vzdělávání zaměstnanců, přístup ke stejným dodavatelům, spolupráce s výzkumnými a vývojovými kapacitami, nedostatečné zdroje na výzkum apod.). Díky spolupráci v těchto oblastech mohou řadu svých omezení překonat a získat

konkurenční výhodu, která se těžko napodobuje. Jedná se tedy o všestranně výhodné partnerství firem, vysokých škol a regionálních institucí, které má řadu **přínosů** pro všechny jeho členské subjekty (CZECHINVEST, 2007).

Pojem klastr představuje vyústění různých proudů teorie a praxe ekonomického rozvoje a koncentrující se v něm následující charakteristiky:

- Spolupráce a propojení mezi firmami (sítě);
- Aglomerační výhody (externí úspory);
- Sociální kapitál (asociativní kapitál);
- Transfer a šíření technologií (inovace a předávání znalostí) (SKOKAN, 2004);

Ke zvýšení ekonomického růstu vedou klastry zejména ze tří důvodů:

- Zvyšují produktivitu tím, že umožňují přístup ke specializovaným vstupům a zaměstnancům, zvyšují možnosti přístupu k informacím, institucím a veřejným statkům.
- Zvyšují inovační kapacitu firem zrychlováním difúze technologických znalostí a inovací. Navíc konkurenční tlaky uvnitř každého klastru zvyšují samotné firemní pobídky k inovacím.
- Stimulují rychlejší tvorbu nových firem, protože mnozí zaměstnanci se stávají podnikateli v tzv. spin-off firmách vzniklých odštěpením od původní firmy v důsledku nižších bariér vstupu (BEDNÁŘOVÁ, 2007).

2.1.2 Historie klastrů

Teoretické prameny klastrového konceptu se datují již na konec devatenáctého století, kdy britský ekonom Alfred Marshall začal zkoumat územní koncentraci průmyslových odvětví. Ve své knize *Principy ekonomie* (1890) mimo jiné poznamenal, že průmyslová odvětví jsou často místně koncentrována a získávají značné přínosy z externalit, jako jsou úspory z rozsahu a „přelévání znalostí“ (spillovers), plynoucích z těchto koncentrací. Koncentrace a propojenost podniků přináší tzv. lokalizační úspory, které se projevují např. jako přitažlivost pro firmy dodávající vstupy nebo specializované služby

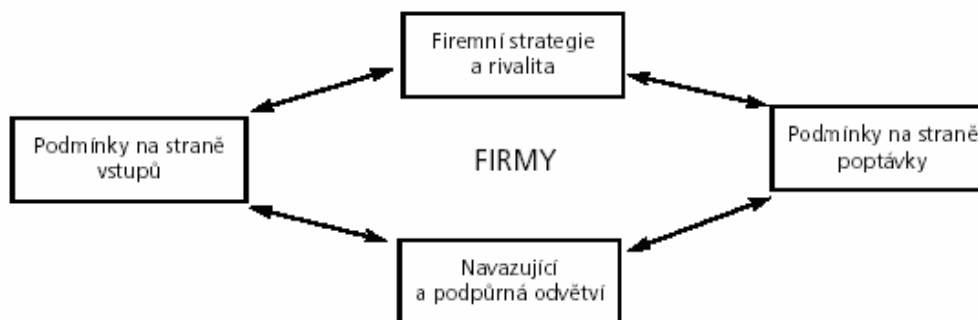
pro tato odvětví, vytvoření zásobníku specializované pracovní síly s nezbytnými znalostmi a dovednostmi pro odvětví, firmy vyrábějící výrobní zařízení pro odvětví, předávají znalostí a technického pokroku mezi firmami. Mezi hlavní důvody vzniku tzv. industrial districts (průmyslové okrsky) uvádí Marshall přírodní podmínky, jako je charakter klimatu a půdy, existence nerostného bohatství a snadný přístup k půdě a vodě. V těchto geografických oblastech navíc existuje zvláštní atmosféra daného odvětví odvozená od formálních i neformálních kontaktů, zvyků, sociálních hodnot, pracovních postupů a tradic. Průmyslové okrsky lze považovat za předstupeň klastru.

V průběhu 20. století se vztahem koncentrace v průmyslu (resp. inovací) a hospodářské výkonnosti zabývala řada dalších autorů (např. Weber, 1909; Christaller, 1933; Lösch, 1940; Hartus, 1954; Schumpeter, 1942; Hayek 1945; Nordhaus, 1962; Olson, 1965; Williamson, 1985). Největší míry proniknutí těchto témat na veřejnost bylo dosaženo díky práci Michaela Portera v oblasti konkurenceschopnosti klastrů. Během poslední dekády prokázala Porterova myšlenka „klastrů“ (např. Porter, 1998a, 1998b, 2000 a mnoho dalších publikací) ve světě značný vliv na studium regionálního a lokálního „shlukování“ (aglomeraci) odvětvové specializace, inovací a podniků. Také tvůrci politik na celém světě, jako Světová banka, OECD, národní vlády, regionální a lokální rozvojové agentury apod., se chopili Portrova modelu klastrů jako nástroje propagace národní, regionální a lokální konkurenceschopnosti, inovací a růstu (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.1.3 Porterův model aneb co činí klastr klastrem

To, co činí klastr klastrem a jaké podmínky musí být splněny na daném místě, aby se stalo konkurenceschopným a tudíž, aby se dosáhlo konkurenceschopnosti celého klastru, znázornil Porter v modelu nazývaném „Porterův diamant“. Pokud má být klastr konkurenceschopný, musí v něm být přítomny všechny prvky diamantu a musí být síťově propojeny.

Obrázek 1: Porterův diamant

Zdroj: Břusková, 2003

- **Podmínky na straně vstupů** zahrnují veškeré hmatatelné prostředky (celou materiální infrastrukturu jako přírodní, lidské a kapitálové zdroje), klima, informační, právní a administrativní systém, vědeckou a technologickou infrastrukturu, která dává danému území možnost konkurenční výhody. Aby konkurenceschopnost v klastru mohla růst, musí zde podmínky vstupních faktorů umožňovat zvyšování produktivity. To spočívá ve zvyšování parametrů účinnosti, kvality a specializace, zvláště ve vztahu k výzkumu a inovacím.
- **Firemní strategie a rivalita** představují místní kontext, který povzbuzuje vhodné formy investování a trvalé modernizace, tj. místní pravidla, pobídky a normy ovládající daný typ a intenzitu soutěže mezi místně usazenými rivaly. Ekonomiky s nízkou produktivitou vykazují nízkou rivalitu, většina konkurence přichází z importu, místní rivalita zahrnuje spíše imitaci. Naopak intenzivní rivalita, která je pro úspěšný klastr nezbytná, přechází od nízkých mezd k celkovým nízkým nákladům, což tlačí na účinnost výroby a dodaných služeb, od imitace k inovacím, od nízkých investic k vysokým, a to nejen do materiálního majetku, ale také do kvalifikace a technologií. Další dimenzí pro soutěž je místní politika vyjádřená v otevřenosti vůči zahraničním investicím, státnímu vlastnictví, licenčním pravidlům, antimonopolní politice, vlivu korupce apod. Firemní strategie v tomto pojetí znamená, že firma hledá odlišnou cestu ke konkurenceschopnosti, zohledňuje volbu zákazníka, prosazuje inovaci a vnímá

různé potřeby trhu. Rivalita mezi vedoucími firmami v klastru posiluje jejich konkurenceschopnost cestou inovací.

- **Podmínky na straně poptávky**, které na daném místě působí, musí obsahovat sofistikovaného a náročného místního odběratele, jehož potřeby předbíhají potřeby jinde, a/nebo neobvyklou místní poptávku po specializovaných segmentech, která může být obsloužena globálně a tak vytváří konkurenční tlak. Přítomnost nebo příchod sofistikovaného a náročného zákazníka nutí firmy k zlepšování a předvídání budoucích potřeb lépe, než když jsou odkázány pouze na zahraniční trhy. V případě, že takový odběratel chybí, je např. nutno mobilizovat patřičné agentury a i ze strany samosprávy vytvářet podmínky pro příchod zahraničních investorů, kteří mohou daný klaster více „rozhýbat“ a sjednotit.
- **Navazující a podpůrná odvětví** zahrnují přítomnost kritického množství schopných místních subdodavatelů a konkurenceschopných místních firem v příbuzných odvětvích z hlediska technologií, pracovních sil či znalosti zákazníka. Jejich specializované vstupy jsou integrujícími podmínkami pro inovace v daném odvětví.

Dobře fungující klaster musí splňovat všechny čtyři podmínky. Konkurenční výhoda klasteru však nezávisí na jednotlivých složkách „diamantu“ (nebo jednotlivých firmách), nýbrž na soudržnosti celého diamantu. Poptávající zákazníci nebudou představovat zdroj konkurenční výhody, pokud chybí dobré vstupní faktorové podmínky (např. vysoce kvalitní výzkum a vývoj). Stejně tak poptávající zákazníci nebudou stimulovat inovace, pokud „nemluví“ nebo „se nespojí“ s místními dodavateli. Podnikatelská a společenská spolupráce a vztahy v klastru jsou tím lepidlem, které drží systém pohromadě (BŘUSKOVÁ, 2003).

2.1.4 Typy klastrů

Klastry existují v různých podobách a rozsahu. Proto je lze charakterizovat z různých pohledů. Porter (1998) sám vysvětluje: „Klastry můžeme klasifikovat podle různých hledisek, a to podle velikosti, šíře nebo stavu rozvoje. Některé klastry jsou složeny převážně z malých nebo středních firem (např. v Itálii obuvnické firmy, firmy na výrobu nábytku pro domácnost v Severní Karolíně). Jiné klastry zahrnují malé, střední i velké firmy (např. v chemickém průmyslu v Německu). Některé klastry jsou soustředěny na výzkumných univerzitách, zatímco jiné nemají žádné kontakty s univerzitami. Tyto rozdíly v povaze klastrů odrážejí rozdíly ve strukturách odvětví, které je tvoří. Rozvinutější klastry mají hlubší a více specializovanou základnu dodavatelů, širší pole příbuzných odvětví a mnohem více podporujících institucí. Hranice klastru se přitom kontinuálně rozvíjejí s tím, jak se objeví nové firmy nebo nová odvětví nebo jak se zmenšují již zavedená odvětví, případně jak zanikají, nebo jak se rozvíjejí a mění lokální instituce. Technické změny a změny na trhu plodí nová odvětví, vytvářejí nové vazby a mění obsluhované trhy. Ke změnám hranic klastrů a jejich rozsahu mohou přispívat i regulační zásahy zejména v oblastech, jako jsou telekomunikace nebo doprava (PORTER IN SKOKAN, 2004).“

Můžeme rozeznávat základní typy klastrů:

- **Klastry založené na hodnotovém řetězci** jsou obecně definovány sítí dodavatelských vazeb. Například automobilový klastr je obvykle vybudován kolem páteře hodnotového řetězce spojujícího výrobce automobilů s jeho dodavateli, kteří mohou být dále spojeni s výrobcí specializovaných průmyslových zařízení.
- **Klastry založené na kompetencích** se soustředí na konkrétní oblasti technické expertízy, nebo kompetence v regionu, jako jsou například výzkumné nebo vzdělávací dovednosti. Příkladem takového klastru by mohly být informační technologie a software, jejichž geografická koncentrace může být zřejmá, avšak

aplikace a klienti pro tyto dovednosti jsou velmi různorodí (CZECHINVEST, 2007).

Můžeme rovněž rozlišovat statický a dynamický klastr, v rámci jednoho státu se klastry liší z hlediska síly a dynamiky. Ty silnější mohou vést k mezinárodně konkurenceschopným firmám, zatímco slabší, s nižším výkonem, spíše generují pouze lokálně konkurenceschopné firmy. (SOLVELL, LINQVIST, KETELS, PORTER, 2003 IN MAREŠ, 2007).

2.1.5 Klastrové iniciativy

Definice klastrové iniciativy dle Greenbook of Cluster Initiatives (Zelená kniha klastrových iniciativ, dále jen Zelená kniha) zní: „Klastrová iniciativa je organizované úsilí zaměřené na zvýšení růstu a konkurenceschopnosti klastru a regionu za účelem klastrových firem, vlády a/nebo výzkumné komunity.“ Podle definice může být za KI považována jen iniciativa, které se současně účastní firmy a alespoň jedna další strana z „trojitě šroubovice“ průmysl – vláda – univerzita. Tento aspekt, a nikoliv forma spolupráce, je základem této definice.

Pojem klastrová iniciativa je používán také k označení projektu na rozvoj klastru nebo klastrové organizace. Klastrová iniciativy mohou mít formu různých organizačních seskupení, která zahrnují představitele firem klastru, regionálních a lokálních správních orgánů, zástupce vědecké a výzkumné komunity a vysokých škol. Akce a programy, které mají vést k růstu konkurenceschopnosti klastru i zapojených firem, klastrové iniciativy přímo vytvářejí a podílejí se na jejich realizaci. Klastrová iniciativa si může vytyčit za cíl rozvinout klastr jediný, nebo provádět svou politiku zvyšování konkurenceschopnosti v rámci širší národní, regionální nebo i přeshraniční strategie a podporovat tak více klastrů zároveň.

Pojmy „klastry“ a „klastrové iniciativy“ jsou v praxi často zaměňovány. Klastrové iniciativy někdy samy sebe označují termínem „klastr“ (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.1.6 Proč být členem klastru

▪ **Informace**

Klastr slouží svým členům jako informační platforma. Člen klastru získává snadněji, rychleji a většinou zdarma informace od řídicí jednotky klastru, podpůrných institucí a členů navzájem, které by nikdy, jako izolovaná firma nedostal. Může se jednat o informace o různých podnikatelských příležitostech, poptávkách, tržních a technologických trendech, o podnicích a místní ekonomice, o regionálních dodavatelských řetězcích, veřejném financování včetně možností financování z evropských fondů a v neposlední řadě o akcích pořádaných pro klastr.

▪ **Komunikace**

Klastr je prostor pro odstraňování komunikačních bariér. Řada podniků dosud trpí přehnanou uzavřeností. Jeden extrém je „My nikoho nepotřebujeme“, druhý „Stejně nám nikdo nepomůže“. Otevřená komunikace je známkou partnerské rovnocennosti, komunikační otevřenost obohacuje jak samotného člena, tak členy navzájem.

▪ **Spolupráce**

Klastr je ve své podstatě síť a tím je předurčen pro spolupráci, kooperaci. Čím víc se členové navzájem poznávají, tím lépe jsou nacházeny společné problémy a příležitosti. Klastr pomáhá v identifikaci možných společných projektů, nacházení vhodných partnerů uvnitř klastru, organizaci kontaktů, jednání a odborných konzultací. Zajišťuje operativní zpřístupnění poptávky po partnerech, subdodávkách, volných kapacitách, nevyužívaných prostorách aj. na základě podnětů z okolí klastru a zahraničí, tj. vytváří předpoklady pro možnou budoucí spolupráci.

▪ **Vzdělávání**

V rámci regionálně působícího klastru lze rychle vysledovat, jaké vzdělávací potřeby firmy v klastru mají. Vzdělávací služby pro členy klastru tak vycházejí zcela z jejich konkrétních potřeb. Není podstatné, jestli za uspořádaný seminář člen zaplatí přiměřený poplatek nebo je akce zdarma. Důležité je, že klastr přitahuje pozornost nositelů nových poznatků (specializované agentury jako je CzechInvest, CzechTrade, nadnárodní firmy

apod.), protože organizovaným způsobem pokrývá celou škálu dynamických firem (být v klastru vypovídá o snaze firmy zdokonalovat se, vzdělávat se a růst) a umožní pružné šíření těchto poznatků. Klastr se tak jako první setkává s nejnovějšími náměty v obecné či odborné problematice a zpřístupňuje je svým členům. Příkladem může být možnost porovnání se s velkým vzorkem evropských firem metodou „Benchmarking Index“, nebo aplikace nových přístupů ve vztahu zaměstnavatel - zaměstnanec podle britského standardu „Investors in People“. Rozsah a zaměření vzdělávání je součástí plánu práce klastru dle analyticky podložených potřeb členů klastru.

▪ **Poradenství a lobbying**

Každý člen klastru může těžit z koncentrace informací, osobností, kontaktů a příležitostí, které jsou neoddělitelnou součástí klastru. Řídící jednotka klastru slouží jako poradenské centrum a dle zaměření klastru a jeho potřeb může poskytovat pomoc při:

- získávání informací o národních a nadnárodních vládních podpůrných programech;
- zpracovávání žádostí na čerpání prostředků z Evropských strukturálních fondů;
- nalezení vhodného partnera nebo finančních zdrojů;

Vedení klastru úzce spolupracuje s regionálními vedoucími institucemi a společně vytvářejí prostor pro celou škálu podpůrných aktivit ve prospěch rozvoje klastru. Klastr dává podněty pro témata grantových programů, jejichž řešení klíčovým způsobem posune rozvoj klastru kupředu. Znalost problémů a potřeb firem v klastru umožní prosazování společných zájmů členů klastru u místních, regionálních a státních orgánů.

▪ **Public Relations a marketing**

Každý klastr se musí propagovat, jednak aby přilákal nové členy, ale také, aby nastolil důvěru a pozitivní postoje vůči danému průmyslovému odvětví a celému regionu. Nejdůležitější však je vybudování společné identity firem v klastru. Sounáležitost s logem klastru, řada finančně a organizačně náročných akcí v rámci Public Relations, médií, internetu, zpracování prezentačních materiálů a publikací včetně jazykových mutací a jejich šíření, to všechno přináší konkrétní přidanou hodnotu i jednotlivému členu, který je touto formou v rámci klastru propagován.

Marketing klastru je tudíž pevně spojen s užitkem každého člena, přičemž o náklady na tuto činnost se dělí s ostatními. Zvláště u menších firem takto člen dosáhne na mezinárodní veletrhy, zahraniční prezentace, odvětvové akce apod. v míře, kterou by sám nemohl finančně, organizačně ani materiálně zvládnout.

▪ **Produktivita**

Člen klastru má usnadněnou cestu k zvyšování produktivity tím, že uvnitř klastru získává:

- přístup ke specializovaným vstupům a pracovním silám, což pomáhá snižovat transakční náklady;
- přístup k optimalizaci dodavatelského řetězce;
- přístup k informacím (tok informací v klastru, osobní kontakty, rychlejší informace o potřebách zákazníka);
- přehled o možnostech doplňkových aktivit chybějících v klastru (nejen poskytnutí služby nebo dodání zboží, ale zpracování např. výrobního designu, návrhu logistiky, poskytování služeb after-sale, vznik nové firmy) s cílem zvýšení přidané hodnoty produktu;
- možnost sdílení nákladů a investic;
- přístup k institucím a veřejným zdrojům;
- možnost porovnání vlastní výkonnosti s jinými v klastru - benchmarking;

▪ **Inovace**

Cílem podpory inovací v klastru je rozvoj výrobků s vyšší přidanou hodnotou. Firmy v klastru vnímají zřetelněji a rychleji nové technologické, provozní a dodavatelské možnosti a nové potřeby zákazníka. Firmy v klastru těží z koncentrace firem se znalostí zákazníka a již vytvořenými vztahy, možností vzájemného srovnávání s firmami v příbuzných odvětvích, přítomnosti specializovaných subjektů poskytujících informace.

Stálým kontaktem mezi sebou navzájem se firmy rychle dozvídají o vyvíjející se technologii, dostupných součástkách a strojích, nových službách a marketingových koncepcích. Do inovací se může zapojovat společně více firem a sdílet tak náklady na

vývoj nových výrobků a technologií. Vytváří se silné vazby firem s vědci, výzkumníky a vývojovými pracovníky, dochází k vzájemné inspiraci a často v souvislosti s průřezovostí klastru k efektu „přelévání“ (spillover), kdy např. technologie v jednom oboru nebo odvětví může být nově využita v doplňkovém nebo zcela jiném průmyslovém oboru.

- **Internacionalizace**

Klastr svou podstatou usnadňuje vznik mezinárodně konkurenceschopného podnikání. Pro stimulaci exportu, event. pro podporu vstupu firem v klastru na mezinárodní trhy slouží řídicí jednotka klastru zpřístupněním informací o zahraničních firmách, trzích a hlavně jejich trendech, které mohou záměry firem pozitivně či negativně ovlivnit. Řídicí jednotka umožňuje organizaci kontaktů na potenciální zahraniční partnery, vyhledává a doporučuje finanční zabezpečení exportu, je napojená na specializované agentury (CzechTrade) a státní programy pro diverzifikaci exportních trhů u stávajících exportérů a přípravu exportní strategie pro nové exportéry.

- **Konkurenceschopnost**

Členové klastru sdílejí chápání konkurenceschopnosti jako výsledku produktivity a inovací, nikoliv nízkých mezd, nízkých daní a podhodnocené měny. Nic nepomůže být členem klastru, když je firma neproduktivní. Firma se stává produktivní uplatňováním sofistikovaných metod soutěže, využitím pokrokové technologie, nabídkou jedinečných výrobků a služeb, zvyšováním přidané hodnoty svých výrobků.

Důmyslnost, s jakou přistupuje k soutěži, je rozhodující. Závisí nejen na míře využívání „nejlepších praktik“ ve výrobních procesech, technologiích a řídicích technikách, ale především na druhu strategie, který si firma zvolí. Neplatí už jen nízké náklady, ale hlavní roli hraje strategická odlišnost, škála poskytovaných služeb a přístupy používané pro mezinárodní odbyť. Podpora konkurenceschopnosti firem v klastru je obsažena v samotném poslání klastru a v celé řadě již zmíněných stimulů a komplexních služeb (BŘUSKOVÁ, 2003).

2.1.7 Přínosy klastrů

Klastry zlepšují konkurenceschopnost, což vede k zlepšení výkonnosti podnikání třemi způsoby:

- Zvýšenou produktivitou na základě lepšího přístupu k specializovaným dodavatelům, dovednostem a informacím.
- Větší důraz je kladen na inovace, jelikož je zdůrazňována potřeba zdokonalování v procesu výroby. A firmy spolupracující navzájem mohou tuto potřebu uspokojit.
- Jakmile jednou klastr vznikne, začne se rozrůstat v důsledku vytváření nových firem a příchodu nových dodavatelů.

2.1.7.1 Přínosy pro firmy

Úspěšné klastry nabízejí zúčastěným společností mnoho konkrétních přínosů:

- Poskytují úspory z rozsahu a snižují náklady;

Klastr poskytuje podnikům příležitost dosáhnout kritického množství v klíčových oblastech, což jim přináší úspěch, který by nebyl možný, kdyby pracovaly izolovaně. Spoluprací mohou firmy otevírat nové trhy a snižovat náklady.

- Snižují omezení menších firem a zvyšují specializaci;

Klastr může sdružovat firmy z různých článků hodnotového řetězce. Umožňuje tak menším firmám, aby se specializovaly, a umožňuje jim spolupracovat při konkurenci proti větším, vertikálně propojeným firmám. Práce s většími společnostmi však poskytuje menším firmám mechanismus přístupu k mezinárodním sítím větších společností v klastru.

- Zvyšují místní konkurenci a rivalitu a tím globální konkurenční výhodu;

Tato rivalita podporuje ve firmách inovace, pomocí kterých se snaží zlepšit efektivitu a konkurenceschopnost, aby se udržely „ve stádu“.

- Zvyšují rychlost přenosu informací a technologií;

To nastává v důsledku blízkosti firem, silných vazeb mezi nimi a vysokou konkurenční podstatou klastru.

- Zvyšují moc a hlas menších firem;

Pomocí networkingu jsou menší firmy schopny ovlivňovat události a lobovat u vlády za zlepšení služeb a infrastruktury.

- Podněcují vládu k investicím do specializované infrastruktury;

Díky viditelnosti klastru, jakož i díky nákladové efektivitě a vyšší návratnosti investic, které představují klastr, jsou tyto investice snadněji zdůvodnitelné. Specializovaná infrastruktura by mohla zahrnovat zřízení školicích středisek, technologických institutů, vládou podporovaného výzkumu a vývoje či zajištění nákladného výrobního zařízení potřebného pro místní průmysl.

- Umožňuje efektivní propojení a partnerství;

Viditelnost a důležitost klastru může také podnítit reakci akademických institucí vůči vytváření partnerství s místním průmyslem. Co je důležitější, iniciativa klastru může poskytnout podnikům, které si obvykle konkurují, neutrální fórum pro sdílení společných problémů či možnosti bez omezení jejich schopnosti konkurovat (CZECHINVEST, 2007).

2.1.7.2 Univerzity a klastry

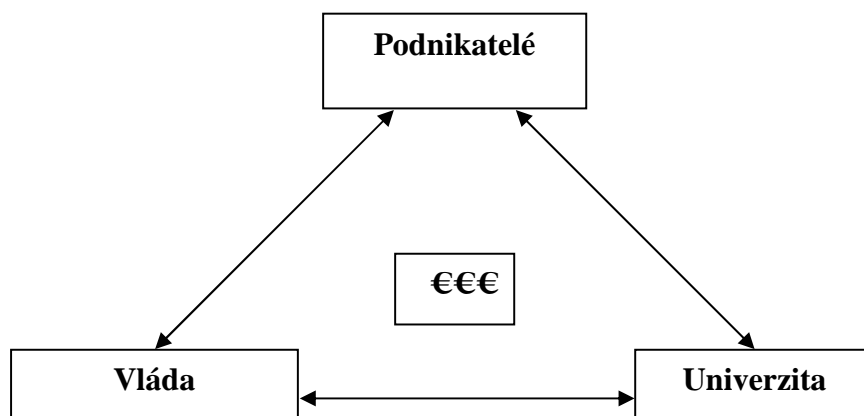
Není sporu o významu role, kterou univerzity sehrávají při inovacích. Také je zcela jasné, že pro dnešní globální trhy, ve kterých může obecné podmínky faktorů využívat kdokoli, jsou inovace důležitým diferenciatorem konkurenční výhody.

Základním principem současného myšlení hospodářského rozvoje je totiž tato posloupnost:

INOVACE □ PRODUKTIVITA □ PROSPERITA

Univerzity by měly hrát ústřední roli v místních klastrech, jelikož klastry prospívají tam, kde společnosti postupují společně k inovacím. Proto je všeobecně akceptován koncept trojitě šroubovice, tedy modelu spolupráce mezi vládou, průmyslem a akademickou sférou, všeobecně akceptován.

Obrázek 2: Trojitá šroubovice

Zdroj: Bednářová, 2007

Vlády finančně podporují univerzity, aby připravovaly absolventy se správnými znalostmi splňujícími potřeby průmyslu. Vlády také podporují výzkum jak v podnicích, tak na univerzitách.

Úzká spolupráce se skupinou společností ve specializovaných sektorech nabízí možnost zdokonalování znalostí a porozumění podnikatelským postupům a potřebám. To způsobí, že absolventi univerzity jsou lépe připraveni pro práci v průmyslu a studijní plány lépe uzpůsobeny studentům.

Stejně důležité je to, že těsné spojení s podnikatelskou sférou umožňuje lepší zaměření aktivit výzkumu a vývoje a tudíž vytvoření přitažlivější obchodní nabídky univerzity pro zákazníky jak uvnitř klastru, tak mimo něj. To může následně generovat

další příjmy, což uzavírá virtuální kruh a umožňuje zlepšení infrastruktury, včetně výzkumných zařízení, a také přilákat kvalitnější pedagogický personál a výzkumníky, což zase přiláká kvalitnější studenty (CZECHINVEST, 2007).

2.1.7.3 Regionální vlády a klastry

Úspěšné klastry vyžadují dokonalejší dialog a spolupráci nejen mezi vládou a krajskými samosprávami, ale také mezi podniky, krajskými samosprávami a institucemi terciárního vzdělání. Tento typ komunikace v minulosti existoval v omezené míře a nebude proto snadné změnit nastavené chování a řídit tuto změnu bez problémů. V celém tomto procesu sehrávají významnou roli regionální rozvojové agentury, hospodářské komory, asociace, a jiné subjekty, které se podílejí na řízeném regionálním a hospodářském rozvoji krajů.

Iniciativy podniknuté klastrem firem mohou vytvářet přínosy nejen pouze pro klastr, ale i pro místní ekonomiku jako celek. Jak již bylo zmíněno, klastry mohou lobovat u vlády za zlepšení infrastruktury či služeb. Mohou zvýšit profil a image lokality jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. Z těchto aktivit nemají prospěch pouze klastrové firmy, ale všichni ostatní v této lokalitě.

Rostoucí pověst a šíření image klastru přitahuje specializované přímé zahraniční investice, zaplňuje kapacitní mezery a prohlubuje či rozšiřuje existující klastr. Takoví nově příchozí pravděpodobně zapadnou a integrují se do komunity a následně opět přilákají další specializované investice (BEDNÁŘOVÁ, 2007).

2.1.8 Bariéry vstupu do klastru

Přes výše uvedené přínosy členství v klastru se však vyskytují i určité bariéry, proč podnikatelé váhají, nebo nemají zájem o tento způsob podnikání. Jak vyplývá z definice klastrů, podniky nejen spolupracují ale zároveň si i konkurují. Ne všichni podnikatelé jsou připraveni na tuto situaci. Často postrádají motivaci k tomuto způsobu spolupráce, mají obavy z předávání informací, zkušeností, know-how, panuje mezi nimi vzájemná nedůvěra. Je to způsobeno nejen mentalitou českých podnikatelů a zvláště podnikatelů

v pokročilém věku, u nichž přetrvávají ne vždy dobré zkušenosti z dřívějších let, je to dáno i podnikatelským prostředím a etickým jednáním, které nejsou na takové úrovni, aby bylo podnikatelům zajištěno, že jejich myšlenky a nápady nebudou zneužity. Problémem je rovněž omezený přístup k finančním a lidským zdrojům a k informacím (BEDNÁŘOVÁ, 2007).

2.1.9 Fungování klastru

2.1.9.1 Rozvoj konkurenční výhody

Konkurenční výhoda nezávisí pouze na jednotlivých prvcích diamantu, ale na spojitosti celého diamantu (tj. jak do sebe prvky zapadají). Je méně pravděpodobné, že poptávající zákazník vytvoří konkurenční výhodu, jestliže neexistují dobré podmínky pokročilých faktorů (např. příslušný vysoce kvalitní výzkum a vývoj). Podobně poptávající zákazníci pravděpodobně nepodpoří inovaci, jestliže nebudou komunikovat s místními dodavateli. Podnikatelské a společenské sítě a vztahy uvnitř klastru jsou pojivem, které drží systém pohromadě. Úspěšné klastry jsou dobře zasíťovány a vzájemně propojeny.

2.1.9.2 Vytváření sítí a spolupráce

Mezi významné vazby klastrů patří vztahy mezi průmyslem a akademickou sférou a vztahy s dodavatelskými řetězci. I když základem zůstává vnitřní efektivita jednotlivých společností, v řadě vysoce příjmových klastrů nabývá na významu snižování nákladů pomocí zdokonalování řízení dodavatelského řetězce (pomocí snižování odpadů, zásob, příliš velkého minimálního objednaného množství). Obecně řečeno, úspěšné klastry rozvíjejí sociální a podnikatelské normy chování (často podepřené a umožněné právním systémem), které snižují náklady na podnikání (vyjádřeno ekonomickým jazykem snižují transakční náklady). Tyto normy chování jsou obecně založeny na stupni otevřenosti a důvěry. Bez toho se transakční náklady stanou překážkou rozvoje klastru.

Tyto sociální a podnikatelské normy chování obvykle zahrnují významný stupeň spolupráce uvnitř klastru. Spolupráce nabývá mnoha forem, může zahrnovat návrhy společných projektů, uzavírání subdodavatelských smluv s místními firmami, sdílení znalostí a kooperativní výzkum a vývoj, skupinový marketing apod. Tento typ uspořádání je zejména důležitý pro MSP.

2.1.9.3 Spolupráce a konkurence

Žádný klaster neobsahuje všechny faktory, které vytvářejí konkurenční výhodu. Ne všechno může být místní a společnosti musí mít globální perspektivu. Nicméně navzdory zvýšenému používání komunikačních informačních technologií blízkost i nadále tvoří konkurenční výhodu. Úspěšné klastry tyto příležitosti využívají. Kromě nižších dopravních nákladů a cestovních nákladů personálu, kontakty z očí do očí a osobní vazby jsou v místním kontextu snadnější a efektivnější. Jsou nezbytně důležité pro inovace. Např. to umožní tok informací, myšlenek a know-how uvnitř celého klastru.

2.1.9.4 Zdroje inovací

A konečně, kritickou otázkou je, jak klastrový systém žene změny a inovace. Mnoho z těchto mechanismů (např. vazby dodavatele s poptávajícími zákazníky, vytváření nových firem, vysoce kvalitní výzkum a vývoj s dobrými vazbami mezi průmyslem a akademickou sférou, pracovní vztahy s dodavateli zařízení, zaměření se spíše na budoucnost než na ochranu statu quo) již bylo uvedeno. Dlouhodobý rozvoj vyžaduje neustálý proces změn s postupným objevováním se nových průmyslových odvětví uvnitř stávajícího klastru. To je to, co umožňuje úspěšným klastrům neustále „znovunalezení se“ pomocí procesu diverzifikace. Současně si udržují specializaci a kritické množství nutné pro podporu nezbytné infrastruktury.

2.1.9.5 Udržení hybné síly

Řada regionálních ekonomik s největším příjmem na světě jsou hnány úspěšnými průmyslovými klastry. Jakmile je klastř založen, nabízí možnost vlastního posilování kumulativního růstu a rozvoje. Ovšem růst není zaručený a je možný také kumulativní propad, což se vskutku stává. Vedení klastřu a příslušné politiky jej musí před tímto nebezpečím chránit. Důvod propadu, se liší případ od případu. Např. některé klastry selhaly při vytváření alternativních zdrojů konkurenční výhody (např. technologie, podnikatelské strategie, pracovní praktiky) pro vyrovnání ztráty výhod základních faktorů (např. vyčerpání surovin či zvýšení reálních mezd). A snad ještě častěji mohou klastry ztratit svou schopnost inovací, změn či diverzifikace, jelikož je ovládá jedna či dvě velké společnosti (tj. došlo k omezení vlivu konkurence a rivality), stávají se zahleděnými do sebe a nemají příslušné rozpoznání či pochopení toho, co se děje v konkurenčních klastrech, přijímají kulturu obviňování a očekávají řešení od jiných (např. od vlády) či se „zablokují“ vůči moderním technologiím nebo novým způsobům fungování (CZECHINVEST, 2007).

2.2 Proces vzniku a rozvoje klastrů

2.2.1 Identifikace klastrů

V prvních fázích vědomého úsilí zaměřeného na vznik a rozvoj klastrů je nutné identifikovat potenciální klastry.

Pro identifikaci klastrů lze využít dva přístupy. První přístup pomáhá identifikovat klíčové sektory, které mají skutečnou nebo potenciální konkurenční výhodu, zpravidla na základě kvantitativních dat (postupných statistických údajů). Druhý přístup zkoumá vnitřní procesy a vazby existující mezi firmami v klastřu na daném území, spoléhá na kvalitativní údaje (skupinové nebo individuální rozbory). Využívá se k doplnění údajů chybějících z kvantitativních analýz, poskytuje hlubší porozumění vzájemným vazbám mezi účastníky v klastrech, které byly identifikovány prvním přístupem. Tento přístup identifikace je obzvláště důležitý pro identifikaci vysoce specializovaných klastrů, které

není možné odhalit z oficiálních statistik. Umožňuje také přesnější definování aktivit v klastru.

2.2.1.1 Kvantitativní metody identifikace

Existuje celá řada kvantitativních metod využitelných k identifikaci klastrů. Jejich výběr vždy závisí na konkrétním typu klastru a vazeb mezi jeho členy, které se snažíme identifikovat. K často používaným postupům patří zjišťování koeficientu lokalizace a analýzy input – output.

- **Koeficient lokalizace** – jedná se o relativně jednoduchou metodu vhodnou ke statistickému vyhledání lokálních a regionálních klastrů. K přednostem této metody patří i skutečnost, že při propočtech lze zpravidla vycházet z dostupných statistických zdrojů. Koeficient lokalizace ovšem na druhé straně nedokáže postihnout vzájemnou provázanost firem.

$$LQ = \frac{x/X}{y/Y}$$

kde: LQ.....koeficient lokalizace zaměstnanosti v regionu

x.....počet zaměstnanců, pracujících v odvětví v daném regionu

X.....celkový počet zaměstnanců v regionu

y..... počet zaměstnanců, pracujících v daném odvětví v zemi

Y.....celkový počet zaměstnanců v zemi

- **Input-output analýza** – tyto metody nezkoumají koncentraci určitého odvětví v regionu, ale zaměřují se na zjištění vazeb k dalším odvětvím, čímž se získá struktura provázanosti oborů v regionu. Nejčastěji se hledají hlavní dodavatelská a odběratelská odvětví, vzájemné vazby se potom kvantifikují (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.2.1.2 Kvalitativní metody identifikace

Kvalitativní analýzy se často používají pro doplnění výsledků kvantitativních analýz. Kritéria používaná při kvalitativní analýze reflektují specifický charakter lokality, priority a strategické záměry municipalit.

- Rozhovory s experty a zástupci firem;
- Průzkumy;
- Případové studie (PAVELKOVÁ A KOL., 2009);

2.2.2 Založení a rozvoj klastrů

Načasování a podstata oficiálního založení klastru závisí na mnoha faktorech, jako je úspěšnost mapování, zdroje dostupné v rámci klastru a cíle, které si klastr stanovil. Co se týče času, vyplatí se počkat, až některý z krátkodobých akčních týmů dodá výstupy na základě cílů stanovených na začátku mapovaných workshopů, takže je možné je použít pro propagaci při zakládání klastru (CZECHINVEST, 2007).

Vznik a rozvoj klastrů vyžaduje splnění řady faktorů a do značné míry odráží i charakter podnikové kultury a kvality podnikového prostředí, zejména schopnost kooperace při získání a rozvoji vstupů a současně zachování konkurence při uplatnění výstupů. Fungování klastru rovněž vyžaduje schopnost komunikace napříč různými typy subjektů v regionu, tedy jejich otevřenosti vůči alternativním hodnotovým kritériím a preferencím. Nižší rozvinutost charakterizuje konkurence založená na levné pracovní síle a místních zařízeních a technologiích. Chybí specializovaná místní infrastruktura a instituce. V kvalitativně vyšší fázi se klastry rozvíjejí a prohlubují. Zahrnují dodavatele specializovaných vstupů, součástek, strojů a služeb, rozvíjí se rovněž specializovaná infrastruktura a instituce poskytující specializované vzdělání a další vzdělání a informační, výzkumné a technické služby.

Rozvinutější klastry rovněž zahrnují profesní sdružení a další kolektivní seskupení soukromých subjektů, která podporují členy klastrů. Kvalitativní posun rozvoje klastrů znamená posun jejich zaměření k sofistikovanějším a rozvinutějším (inovačně

náročnějším) aktivitám. V různých lokalitách v dané ekonomice mohou přitom působit klastry různé specializace a úrovně rozvoje (KADEŘÁBKOVÁ, 2005 IN: MAREŠ, 2007).

Odborné publikace uvádějí dva základní přístupy vztahující se ke vzniku a organizaci klastrů:

- **Zdola nahoru** (přirozené klastry): V tomto případě je klastr iniciován přirozenou potřebou vytvoření těsnějších regionálních sítí a firemní spolupráce. Dochází zde ke spontánnímu rozvíjení vazeb spolupráce a společných strategií. Postupně se z rostoucí intenzity vazeb vyvíjí potřeba klastrové iniciativy nebo hlubší organizace při rozvoji klastru a dochází k formalizaci vazeb.
- **Shora dolů** („zkonstruované“ klastry): V tomto případě nedochází k přirozenému vnitřnímu rozvoji klastrů, klastry jsou iniciovány a organizovány zvenčí, zpravidla ze strany zástupců státní správy. Při tomto přístupu je klíčový rozvoj sociálního kapitálu k upevnění úmyslu klastrování, dále posílení nebo vytvoření mechanismů pro budování důvěry, následná formulace vize a strategie a poté realizace konkrétních akcí.

Třetí možností (a často velmi efektivní) variantou je kombinace předchozích dvou případů (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.2.3 Životní cyklus klastru

K tomu, abychom mohli určit, jak silný klastr se v regionu vyskytuje a jaké přínosy tedy členům klastru přináší, je nutno analyzovat, v jakém stavu se daný klastr nachází. Tím je míněno, zda daný klastr již existuje a je plně funkční, nebo se klastr teprve utváří a formují se vazby mezi podniky v regionu. K této analýze lze použít životní cyklus klastru, který odhaluje jednotlivé vývojové fáze klastru.

Jednotlivé etapy vývoje klastru lze specifikovat činnostmi, které je nutno provádět k udržení konkurenceschopnosti vznikajícího, potažmo fungujícího klastru a podniků v něm.

Fáze identifikace klastru a shlukování je první důležitý krok k založení budoucího klastru. Jedná se o poměrně složitou etapu spojenou s osvětou v podnikatelských a politických kruzích. Nejprve se musí vytvořit takové prostředí, kdy jednotlivé podniky a politici vidí v klastru potenciální možnost k posílení konkurenceschopnosti podniků v regionu. Pokud se toto povede, začíná identifikace klastrů, která je spojená s analýzou ekonomiky, jednotlivých oborů a podniků v regionu. Hledá se kritické množství podniků a podpůrných organizací, které by mohly vytvořit potenciální klastr. Jsou definovány základní cíle a vize klastru, organizace v klastru, určí se management a způsob financování, formulují se zakládací listiny a smlouvy. Je nutno soustředit se na vytvoření pravidel pro výběr podniků do klastru, formulovat požadavky na služby, které budou nabízeny členům klastru. Na konci této fáze, pokud je nějaký klastr identifikován, dochází k jeho založení.

Vzniklý (embryonální) klastr. Podniky se začínají shlukovat okolo jádra klastru (embrya), což většinou bývají podniky, které stály u zrodu klastru. Postupně začínají kooperovat, využívat společných služeb, vystupovat jako klastr. Upravuje se financování klastru, vytváří se efektivní informační a komunikační platforma, začíná se budovat image, kultura a tržní pozice klastru. Navazují se kontakty s ostatními klastry v okolí. Postupem času začíná docházet k očištění členské základny od podniků, které považovaly klastr za snadnou možnost, jak se dostat k penězům. Tato fáze je povětšinou spojena s počátečním úbytkem členů klastru. Má-li klastr vhodné zdroje pro svůj rozvoj a má-li vhodnou podporu regionu, překonává tuto složitou etapu zrodu a začíná se postupně rozvíjet. Členská základna se začíná rozrůstat a klastr začíná růst.

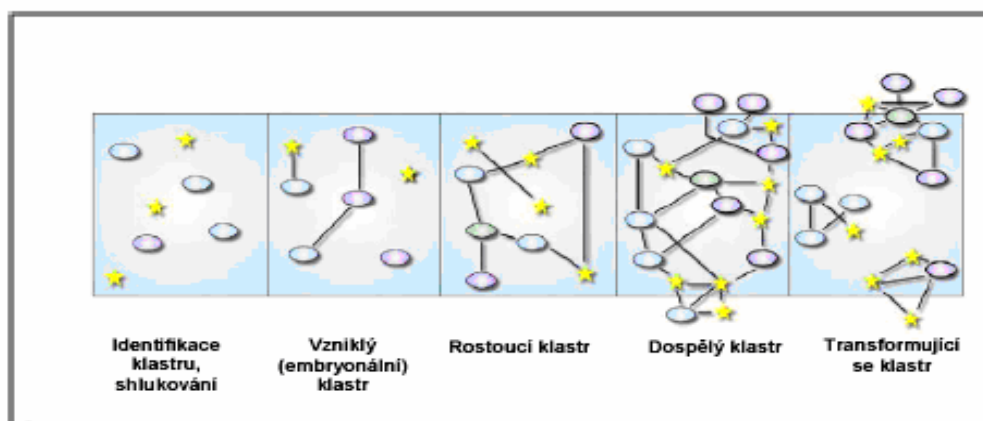
Rostoucí klastr nadále buduje svou pozici v regionu a získává větší a ziskovější zakázky. Prosazuje se na zahraničním trhu a začíná exportovat. Jednotlivé podniky již vystupují jako členové klastru, provádí se společné prezentace na veletrzích, vytváří se propracované webové stránky v několika jazykových mutacích. Vedení klastru věnuje

velkou sílu do marketingu klastru, vzniká reklama, etikety, informační letáky. Sílí vazba na univerzitu a ostatní doprovodné organizace. Postupně začíná sílíci klastr lákat různé podniky a organizace do regionu. Mezi těmito aktéry v regionu vznikají nové vazby a nové kooperace. Klastr roste a sílí.

Dospělý klastr dosáhl určitého kritického množství členů. V klastru probíhá efektivní výměna informací a znalostí na základě informační a komunikační platformy. Klastr se soustřeďuje na inovace, vytváří požadavky na kvalifikovanou pracovní sílu. Je schopný lobby jak u regionální, tak u národní vlády. Jeho síla je respektována specifickými investory, kteří jsou ochotni poskytnout rizikový kapitál. Zatímco v prvních fázích byl klastr podporován státními institucemi, v této fázi je již plně soběstačný. Jsou vytvořeny kontakty a vazby s vnějším okolím (k ostatním klastrům, k regionu). Je zde vnitřní dynamika tvorby nových podniků (spin off, joint ventures). Podniky v klastru čerpají plných výhod členů klastru.

Transformující se klastr. Postupem času, jak dochází ke změnám v oblasti obchodu, technologie a procesů, mění se také klastry. Aby klastr přežil a vyhnul se stagnaci a úpadku, musí se inovovat a přizpůsobovat. To může dosáhnout buďto pomocí transformace v jeden nebo více nových klastrů, které se zaměřují na jiné aktivity, nebo jednoduše změnou způsobů dodávek zboží a služeb. Dochází k celkové optimalizaci klastru (SYSEL, 2006).

Obrázek 3: Životní cyklus klastru

Zdroj: Sysel, 2006

2.2.4 Účastníci a struktura klastru

Jak vyplývá z jeho definice, klastr vytváří platformu pro vzájemnou interakci různých subjektů. Mezi základní účastníky klastru patří zástupci průmyslu, vlády, akademické obce a finanční instituce. Tito základní účastníci jsou typičtí pro všechny klastry. Ve většině případů jsou však doplněni o účastníky, kteří mají v procesu klastrování specifické funkce a vlastnosti.

Někteří odborníci zdůrazňují roli dalšího účastníka klastru, a to existenci speciálních institucí podporujících spolupráci uvnitř klastru. Tyto instituce fungují jako formální nebo neformální aktér (nebo skupina aktérů), který jedná ve prospěch klastru a jeho členů. Jejich úkolem je povzbudit zájem o klastrovou iniciativu u členů klastru. Mohou taky propagovat klastrovou iniciativu externě a být zapojeny do identifikace, propagace, koordinace a realizace aktivit klastru. Tyto instituce pro spolupráci se mohou vyvinout během rozvoje klastru, např. v souvislosti s nějakým realizovaným projektem nebo v souvislostech fungování určité odvětvové organizace. Mohou mít podobu různých organizačních a řídicích jednotek klastru, ať už jsou organizovány samotnými účastníky klastru či regionálními institucemi. V podmínkách ČR může být za takovou instituci považovaná právnická osoba, kterou založí členové klastru pro účely jeho řízení (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

Výkonné klastry obsahují čtyři základní elementy, které mají mezi sebou úzké vazby. Jedná se o následující prvky:

- **Jádro klastru** je tvořeno vysoce specializovanými firmami ze stejného odvětví. Ty jsou si geograficky blízké a centralizují kolem sebe ostatní členy klastru. Geografická blízkost zajišťuje také intenzivní interakce, jakými jsou těsné vazby mezi dodavatelem a zákazníkem, formální a neformální sítě, aliance mezi firmami jádra. Jádro také způsobuje a podněcuje vznik nových firem. Kultura jádra klastru je založena jak na silné rivalitě, tak na spolupráci a vzájemné důvěře.

- **Podporující firmy** jsou specialisty ve svém oboru a mají těsné vazby na jádro klastru. Mohou to být banky, účetní, právníci, designéři, dopravci, výrobci komponentů, dodavatelé surovin, pěstitelé, dodavatelé zařízení a služeb. I zde funguje zdravá rivalita a současně spolupráce mezi podporujícími firmami.
- **Měkká infrastruktura** – tyto organizace, z nichž jsou mnohé veřejně financované, jsou specializované a vázané na odvětví. Měkká infrastruktura podporuje důvěru, interakci a rychlý přenos informací do jádra klastru. Partnerství státního a soukromého sektoru je běžnou záležitostí, úzké vazby jsou podporovány společnou vizí. Patří sem např. školy, univerzity, místní obchodní a profesní asociace, agentury pro ekonomický rozvoj a další.
- **Technická infrastruktura** – Sem patří specializovaná zařízení integrovaná do klastru, jakými jsou silniční komunikace, přístavy, komunikační spojení. Kvalita této infrastruktury musí dosahovat minimálně stejné kvality jako u konkurenčních klastrů, ať již místních, či vzdálenějších (BEDNÁŘOVÁ, 2007).

Obrázek 4: Schéma klastru

Zdroj: Klastr českých nábytkářů, 2006

2.2.5 Financování klastru

Jedním z klíčových faktorů úspěšného rozvoje klastru je také přístup k zdrojům financování. Management klastru by měl disponovat dostatečným rozpočtem na uskutečnění plánovaných aktivit, aby mohla být naplněna vize klastru. Dobře financované klastry jsou tak schopny dosahovat mnohem náročnějších a ambicióznějších cílů. Z hlediska financování klastru je nutné zaměřit se na rozpočet klastru a jeho čerpání a na samotnou strukturu finančních zdrojů.

Pro financování klastrů a klastrových iniciativ je možné využít zdroje sekundárního sektoru, veřejného sektoru nebo jejich kombinací (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

- **Soukromý sektor**

Klastr je financován klastrovými firmami, kde obvykle jeden nebo několik vůdčích podniků - lídrů - využívá klastrové iniciativy k organizaci a optimalizaci svého dodavatelského řetězce. Ke konkurenci a spolupráci s výslednými inovačními efekty dochází na úrovni subdodavatelské báze. Typickým příkladem tohoto modelu jsou klastry automobilového průmyslu.

- **Soukromý a veřejný sektor**

Iniciátorem klastrové iniciativy může být soukromý i veřejný sektor zároveň a na jejím financování se oba účastníci podílejí. Veřejný sektor se angažuje tehdy, když vidí v podpoře klastrů nástroj k rozvoji regionální průmyslové dynamiky. Může se jednat o nejrůznější modely společného financování s využitím strukturálních fondů, regionálních a státních rozpočtů formou grantových schémat a programů, které vyžaduje spolufinancování klastrových firem.

- **Veřejný sektor**

Tento model je spíše vzácnější, ale v některých případech (u nových strategicky významných sektorů např. biotechnologie, optoelektronika, apod.) může být iniciátorem veřejný sektor, tj. centrální nebo regionální vláda (CZECHINVEST, 2007).

2.3 Klastrová politika

2.3.1 Co je to klastrová politika?

Klastrová politika je nástrojem podpory malého a středního podnikání. Tato politika má smysl, jestliže jsou v jednom regionu koncentrovány podniky stejného hodnotového řetězce.

Společným problémem mnoha zemí světa je fakt, že se řada malých podniků zdráhá připojit do sítě nebo jiné formy společného podnikání na bázi spolupráce. Tyto podniky často mají averzi vůči riziku a zdráhají se přijmout pomoc zvenčí s výjimkou konkrétních potřeb.

Klastrová politika může být prováděná na národní mikroúrovni, na regionální mezourovni nebo mikroúrovni konkrétní kooperační sítě (HESKOVÁ A KOL., 2005).

Klastrové politiky státu jsou implementovány veřejnými subjekty za účelem podpory vzniku nebo rozvoje klastrů a zvýšení sociálně-ekonomického užitku vyplývajících z jejich působení. Ostatní politiky působí na klastry nepřímo. Základy pro definování programů podpory klastrů mají kořeny v jedné ze tří hlavních skupin politik: regionální politiky, politiky rozvoje vědy, výzkumu a technologie nebo politiky rozvoje průmyslu a podnikání.

Klastrová politika není izolovaná, nezávislá ani jasně a jednoznačně definovaná disciplína. Zahrnuje všechny politiky, které ovlivňují rozvoj klastrů. Objevuje se řada různých hledisek pro dělení klastrové politiky, např. z hlediska přístupu k podpoře klastrů (bottom-up a top-down přístup), z pohledu doby, po kterou v dané ekonomice aktivně funguje politika na podporu klastrů, z hlediska typů klastrů, které klastrová politika podporuje (regionální nebo národní klastry), případně zda zdůrazňují jejich mezinárodní spolupráci atd. Často se jedná o kombinaci těchto přístupů (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.3.2 Nástroje klastrové politiky

Zaměření podpory je dáno cíli klastrové politiky a geografickou oblastí, ve které mají být tyto cíle dosaženy. Cílové skupiny pro podporu musí být jasně a správně definovány, aby alokované prostředky pro podporu byly efektivně vynaloženy a splnily cíle podpory. K tomuto účelu jsou využívány různé nástroje pro identifikaci příjemců podpory, které lze generovat do tří hlavních přístupů: statistické metody, výběr nižší úrovně státní správy a přirozený proces samoidentifikace.

Na nástroje klastrové politiky je možné pohlížet z hlediska úrovně prostředí klastru a zúčastněných firem.

V makro-prostředí klastru se vláda může zaměřit na:

- Podporu začleňování lokálních, regionálních a národních klastrů do konkrétních strategií a programů ekonomického rozvoje.
- Vytváření pravidel, předpisů a pobídek pro podporu inovací a jejich prostřednictvím na zlepšování prostředí, ve kterém firmy soutěží.

Prostředí klastru na mezo-úrovni může vláda ovlivnit:

- Přitahováním nových firem do regionu – především zahraničních.
- Zvyšováním povědomí místních firem a občanů regionu o problematice rozvoje regionu, mezinárodní konkurenceschopnosti, jeho vizi, orientaci apod.

Na bezprostřední mikro-úrovni klastru se může stát zaměřit prostřednictvím:

- Zlepšování kvality základních vstupů pro firmy, jako jsou lidské zdroje, fyzická a technická infrastruktura a kapitál.
- Podpora ustavení klastrových iniciativ a podílení se zejména v počáteční fázi na jejich financování (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.3.3 Podpora klastrů v Evropě

Politika na evropské úrovni a národní či regionální politiky by se měly podporovat a posilovat navzájem s cílem ovlivnit konkurenceschopnost, inovační schopnosti a výkonnost v Evropě. Ačkoliv jsou klastry především národním a regionálním fenoménem, EU se snaží přispívat k jejich úspěšnému zakládání, rozvoji a vzájemné spolupráci.

Po roce 2005 přijala Evropská komise v souvislosti s obnovou Lisabonské strategie řadu strategických dokumentů pro specifikaci a implementaci cílů navržených pro zvyšování konkurenceschopnosti, ve kterých explicitně klade důraz na podporu rozvoje klastrů.

Podle „Integrovaných hlavních směrů pro růst a zaměstnanost (2005 - 2008)“ by se členské státy měly zavázat k zavádění a provádění společných evropských iniciativ v oblasti technologií a partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem, které pomohou při nápravě chyb trhu a při vytváření a rozvoji regionálních a lokálních klastrů.

Evropská unie spojuje otázky konkurenceschopnosti právě s problematikou sociálně-ekonomické soudržnosti, pro kterou vytyčila v novém plánovacím období 2007 – 2013 následující tři priority:

- Regionální konvergenci;
- Regionální konkurenceschopnost (zvýšení regionální produktivity, zaměstnanosti a adaptability na změny);
- Územní spolupráci (meziregionální spolupráci k dosažení vyváženého regionálního rozvoje);

Pro dosažení těchto cílů vyčlenila Evropská unie téměř jednu třetinu svého rozpočtu tj. 308,1 mld. EUR (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.3.4 Podpora klastrů v České republice

K zařazení klastrové problematiky do rozvojových dokumentů v ČR přispěl jednak vstup ČR do EU a přebírání některých zkušeností z praxe členských států při podpoře inovací, a jednak realizace programu Klastry v období 2004 - 2006 s podporou strukturálních fondů v rámci Operačního programu Průmysl a podnikání. Na uvedený program navazuje v dalším programovém období 2007 - 2013 program OPPI Spolupráce, který je zaměřený na podporu vzniku a rozvoje kooperačních odvětvových seskupení – Klastrů a Technologických platforem. Pro podporu rozvoje klastrů se v České republice formuje několik komunikačních platforem (PAVELKOVÁ A KOL., 2009).

2.3.4.1 Operační program Podnikání a inovace

Operační program Podnikání a inovace je základním programovým dokumentem resortu průmyslu a obchodu pro čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů EU v letech 2007 - 2013. OPPI, na jehož základě bude v tomto programovacím období českým podnikatelským subjektům podpora ze strukturálních fondů EU poskytována, vychází ze základních principů Lisabonské strategie, která je nově primárně orientována na dosažení vyššího hospodářského růstu a zaměstnanosti při respektování principů udržitelného rozvoje.

OPPI je zaměřen na zvýšení konkurenceschopnosti sektoru průmyslu a podnikání, udržení přitažlivosti České republiky a jejích regionů a měst pro investory, na podporu inovací, urychlené zavádění výsledků výzkumu a vývoje do výrobní sféry, a to zejména stimulací poptávky po výsledcích výzkumu a vývoje, na komercializaci výsledků výzkumu a vývoje, na podporu podnikatelského ducha a růst hospodářství založeného na znalostech pomocí kapacit pro zavádění nových technologií a inovovaných výrobků, včetně nových informačních a komunikačních technologií (MPO, 2007).

2.3.4.2 Program Spolupráce

Cílem programu je podpora vzniku a rozvoje kooperačních odvětvových seskupení – klastrů, technologických platforem a kooperačních projektů na regionální, nadregionální i mezinárodní úrovni, jako nástroje rozvoje konkurenceschopnosti ekonomiky a ekonomického růstu.

Obecným cílem programu je kontinuální vytváření příznivého podnikatelského prostředí, zlepšování podmínek pro podnikání a inovace a rozvoj konkurenční výhody díky zkvalitňování vazeb mezi výzkumem, VŠ a podnikatelskou sférou (DOLEJŠOVÁ, 2007).

3 METODIKA

3.1 Cíl diplomové práce

Cílem diplomové práce je analýza podmínek pro tvorbu klastrů v České republice a možnosti jejich dalšího rozvoje.

Hlavní cíl se opírá o pět dílčích cílů:

- Charakteristika klastrů, jejich vznik a rozvoj;
- Charakteristika dotačních programů;
- Současná situace v rozvoji klastrů v České republice;
- Srovnání se situací v Rakousku;
- Informovanost malých a středních podniků o klastrech;

3.2 Struktura diplomové práce

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a analytickou.

V teoretické části jsou shrnuty názory a poznatky prostudované v odborné literatuře, které se týkají charakteristiky klastrů, jejich typů, výhod a nevýhod členství v klastru, procesu vzniku a rozvoje klastrů a klastrové politiky.

V analytické části je charakterizován minulý a současný operační program na podporu klastrů, analýza současné situace v rozvoji klastrů v České republice a její porovnání pomocí komparativní metody s klastry v Rakousku. V závěrečné části jsou shrnuty poznatky a informace získané z dotazníkového šetření a strukturovaného rozhovoru s manažerem klastru EKOGEN.

3.3 Použité metody

3.2.1 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření patří k jedné ze základních sociologických metod sběru informací. Bylo provedeno formou elektronického dotazování. Tento způsob šetření je oproti písemnému dotazování výhodnější, zejména díky rychlejšímu zpracování a vyhodnocení získaných dat. Bohužel jeho velkou nevýhodou je nízká úroveň odezvy, která se pohybuje okolo 30 %.

Osloveno bylo 60 firem malého a středního podnikání z celé České republiky. Otázky byly směřovány na charakteristiku podniku a povědomí firem o klastrech (viz. příloha). Konečné informace byly zpracovány pomocí programů Microsoft Word a Microsoft Excel.

3.2.2 Rozhovor

K získání dalších informací byl proveden strukturovaný rozhovor s manažerem klastru EKOGEN.

Manažerovi byly položeny následující otázky:

- Co si myslíte, že je důležité pro úspěšnost klastru? Na co by se měly ostatní (vznikající) klustry zaměřit, aby se staly fungujícími a úspěšnými?
- Co byste zlepšil, změnil nebo zavedl, aby došlo k většímu rozvoji klastrů v ČR?
- Jak vidíte budoucí rozvoj klastrů v ČR?

3.2.3 Komparace

Komparativní metoda je metoda srovnávání, pomocí které se hodnotí shody, podobnosti a rozdíly dvou sledovaných jevů. V případě této diplomové práce byla komparativní metoda využita k srovnání možnosti tvorby a rozvoje klastrů v České republice a spolkových zemí Rakouska.

3.4 Zdroje informací

Potřebné informace pro vypracování této diplomové práce byly získány z odborné literatury, zabývající se touto problematikou, která je uvedena v přehledu použité literatury. Dále byly využity internetové stránky Ministerstva průmyslu a obchodu, společnosti CzechInvest, Businessinfo a webové stránky jednotlivých klastrů. Informace týkající se problematiky klastrů v Rakousku byly čerpány ze stránek www.clusterplattform.at a www.clusterland.at.

4 ANALÝZA PODMÍNEK PRO TVORBU KLASTRŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Tvorba a zakládání klastrů nemá v České republice takovou tradici jako v jiných zemích. Zatímco ve Spojených státech, Kanadě a Evropě má tato forma spolupráce hluboké kořeny, v České republice se dostala do povědomí až v posledních několika letech. Klastry zde vznikaly od roku 2005 a jejich hlavním účelem byla podpora inovací a konkurenceschopnosti národní ekonomiky.

V České republice souvisí vznik a rozvoj klastrů především s existencí vládních podpor v podobě dotačních programů OPPP Klastry a na něj navazujícího programu OPPI Spolupráce.

4.1 Operační program OPPP Klastry

Operační program Průmysl a podnikání, v němž jsme mohli najít program Klastry, byl vyhlášen 12. května 2004 pro zkrácené programové období 2004 - 2006. Program Klastry byl prakticky zahájen v roce 2005 a jeho cílem bylo podpořit ekonomický růst a konkurenceschopnost ekonomiky rozvojem odvětvových seskupení, které mohly být vytvořeny na regionální i nadregionální úrovni.

Program byl rozdělen na dvě části. První byla zaměřena na vyhledávání vhodných subjektů pro klastry, vyhodnocení životaschopnosti a přínosu klastrů s maximální finanční dotací 1 mil. Kč. V návaznosti na pozitivní výsledky první fáze mohla být započata druhá fáze – zakládání a rozvoj klastrů, s maximální finanční dotací 45 mil. Kč.

Podpora byla poskytována formou dotací od Ministerstva průmyslu a obchodu, implementační agenturou byla Agentura pro podporu podnikání a investic CzechInvest.

V první i druhé fázi programu museli žadatelé splnit podmínky, které byly stanoveny pro přijetí projektu a následné udělení dotace.

I. fáze:

- Realizace projektu na území ČR, mimo region Praha;
- Zájem o založení klastru muselo mít min. 10 firem a instituce terciárního vzdělávání;
- Provedení předběžné analýzy regionu;
- Zpracování studie společností, která se zpracováním projektů zabývá;

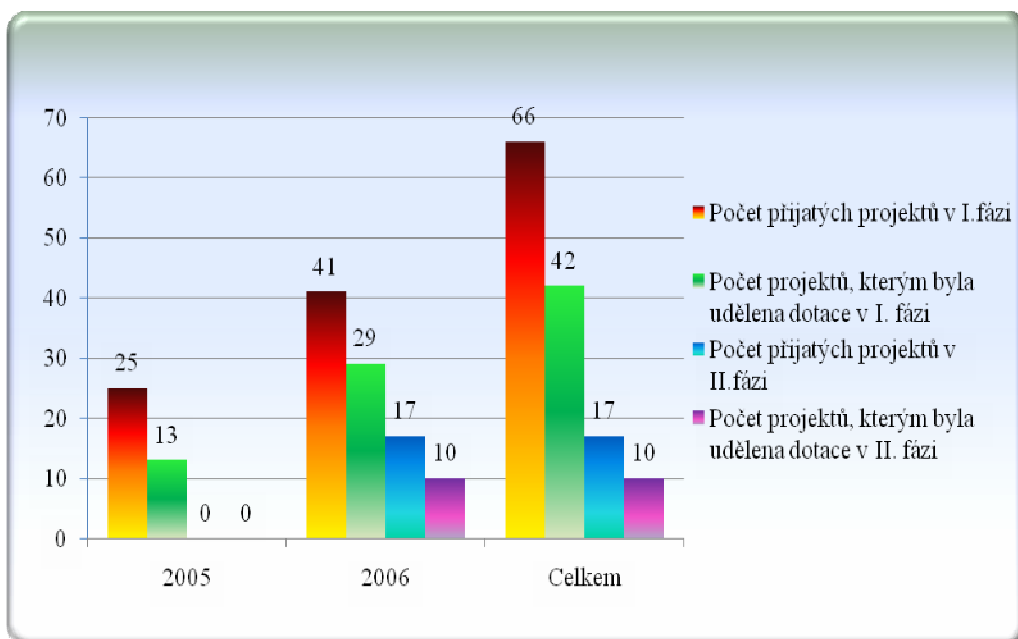
II. fáze:

- Realizace projektu na území ČR, mimo region Praha;
- Klastr musel obsahovat min. 15 samostatných organizací, min. 75 % z nich muselo mít sídlo na území ČR;
- Členem klastru musela být instituce terciárního vzdělání nebo výzkumný ústav;
- Převážnou část klastru (min 60 %) měly tvořit malé a střední podniky;
- Prokázání udržitelnosti klastru po dobu realizace projektu;
- Úplnost a kvalita předkládaného projektu;
- Provedení I. fáze v tomto odvětví;

V I. fázi bylo obdrženo celkem 66 žádostí s požadovanou výší dotace 44 218 tis. Kč. Rozhodnutí o poskytnutí bylo vydáno 42 projektům s celkovou částkou 32 584 tis. Kč.

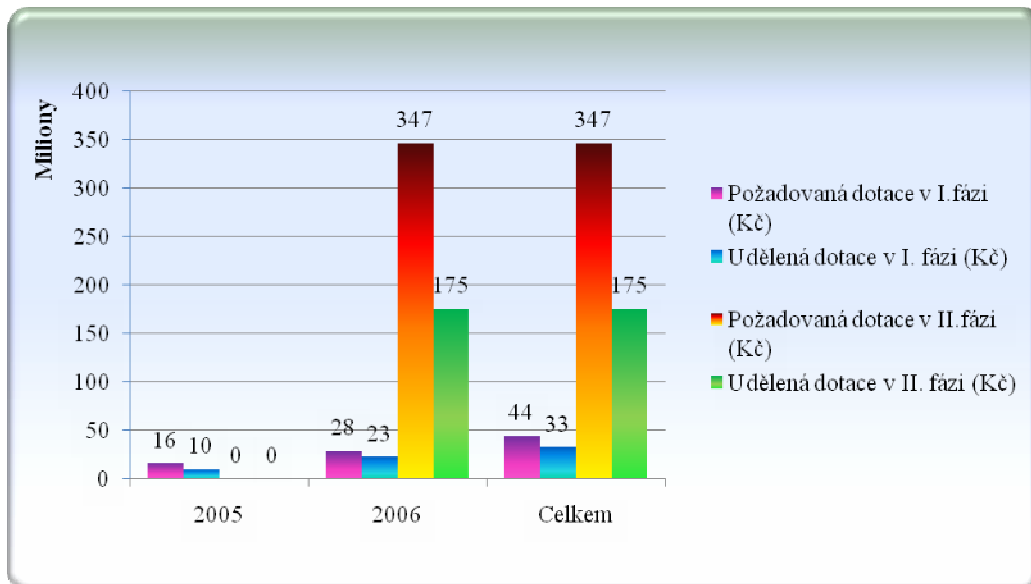
Do druhé fáze programu – zakládání a rozvoj klastru bylo podáno celkem 17 žádostí s požadovanou částkou 346 535 tis. Kč. Rozhodnutí o poskytnutí bylo vydáno 12 projektům s celkovou dotací 199 124 tis. Kč (MPO, 2005).

Graf 1: Přijaté a schválené žádosti v rámci programu OPPP Klastry (ks)

Zdroj: vlastní zpracování

Graf 2: Požadované a schválené výše dotací v rámci programu OPPP Klastry

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 1: Poskytnuté dotace v rámci programu OPMP Klastry v jednotlivých krajích ČR (2004-2006)

Kraj	Počet schválených projektů I. fáze	Dotace (tis. Kč)	Počet schválených projektů II. fáze	Dotace (tis. Kč)	Dotace celkem (tis. Kč)
Jihočeský	6	4 920	1	9 540	14 460
Jihomoravský	8	5 971	3	37 837	43 808
Karlovarský	4	2 696	-	-	2 696
Královéhradecký	6	5 407	3	90 323	95 730
Liberecký	1	431	-	-	431
Moravskoslezský	8	6 183	4	56 511	62 694
Olomoucký	1	882	-	-	882
Pardubický	2	1 760	-	-	1 760
Plzeňský	1	690	-	-	690
Středočeský	1	664	-	-	664
Ústecký	-	-	-	-	0
Vysočina	1	810	-	-	810
Zlínský	3	2 170	1	4 913	7 083
Celkem	42	32 584	12	199 124	231 708

Zdroj: Vlastní zpracování podle Výročních zpráv MPO pro rok 2005-2006

Převážná část dotací plynula do Moravskoslezského, Královéhradeckého a Jihomoravského kraje. Bylo to téměř 87 % z celkové částky 231 708 tis. Kč. Možnost, čerpání dotace využily také Jihočeský kraj, kterému bylo schváleno 7 projektů s celkovou dotací 14 460 tis. Kč a Zlínský kraj se 4 projekty s celkovou částkou 7 083 tis. Kč. V Libereckém, Olomouckém, Pardubickém, Plzeňském, Středočeském kraji a na Vysočině byly schváleny jenom některé projekty v I. fázi programu, ve fázi založení klastru neprošel ani jeden. Nejhorší situace byla v Ústeckém kraji, kde nebyla přidělena žádná dotace.

Založené klastry po ukončení programu OPMP – KLASTRY:

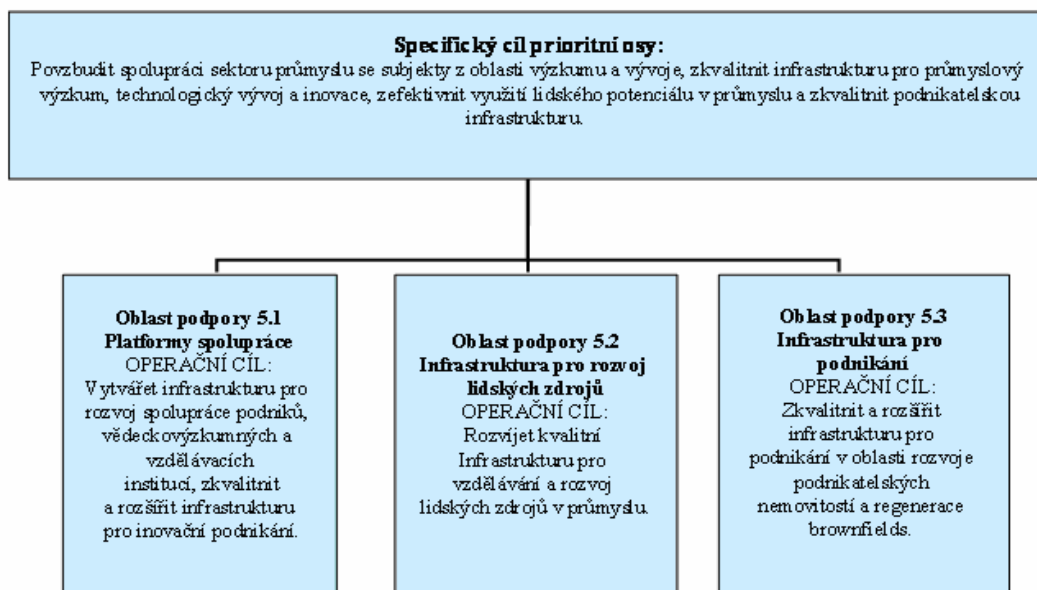
- Moravskoslezský strojírenský klastr;
- Moravskoslezský dřevařský klastr;
- Moravskoslezský automobilový klastr;
- ENVICRACK;
- Water Treatment Alliance;
- Klastr českých nábytkářů;
- CETI Cluster;
- OMNIPACK – Klastr výrobců obalů;
- Nanomedic, a.s.
- EKOGEN;
- Plastikářský klastr;

4.2 Operační program OPPI Spolupráce

Operační program Podnikání a inovace navazuje na úspěchy předcházejícího programu OPMP. Je vypracován Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR pro období 2007 – 2013 v návaznosti na hlavní strategické dokumenty ČR (Strategie hospodářského růstu ČR, Strategie regionálního rozvoje, Národní inovační politika, apod.).

Program Klastry pokračuje v programu OPPI v jiné formě, než v jaké ho známe z programu OPMP. Je součástí prioritní osy 5 „Prostředí pro podnikání a inovace“ jako program Spolupráce.

Obrázek 5: Prioritní osa 5 - Prostředí pro podnikání a inovace

Zdroj: Příručka MPO – Operační program Podnikání a inovace 2007- 2013, prosinec 2007

Stejně jako v předcházejícím programu je i v OPPI Spolupráce podpora poskytována formou dotací, řídicím orgánem je Ministerstvo průmyslu a obchodu. Program je realizován prostřednictvím výzev a na tuto oblast bylo vyčleněno 17,30 % alokace OPPI.

Program je zaměřen na podporu projektů identifikace, zakládání a rozvoje klastrů a technologických platform. Žadatelé o finanční podporu mohou být právnické osoby, jejichž hlavním cílem je podpora inovací a zvýšení konkurenceschopnosti. Tyto osoby jsou povinny vést oddělenou účetní evidenci ve vztahu ke způsobilým výdajům projektu.

Podávání žádostí o podporu v tomto programu mělo být umožněno od roku 2007, ale z důvodu zpoždění schvalovacího procesu strategických dokumentů mohli zájemci žádat až od roku 2008. První výzva proběhla 1. 10. 2008 a stanovená částka činila 1 000 mil. Kč. V roce 2008 byly přijaty 2 registrační žádosti s požadovanou dotací 49,276 mil. Kč. Schválená byla pouze jedna z nich s částkou 34,936 mil. Kč. Schvalování druhé přešlo do roku 2009. Co se týče přijatých plných žádostí, nebyla v roce 2008 obdržena ani jedna (MPO, 2008).

V roce 2009 byl o dotace z programu Spolupráce větší zájem než v roce předcházejícím. Podle agentury pro podporu podnikání a investic CzechInvest, která vytvořila celkovou statistiku dosavadního čerpání OPPI k 12. 2. 2010, bylo nejvíce schválených žádostí v Moravskoslezském, Jihomoravském a Královéhradeckém kraji. Následují kraje Jihočeský, Liberecký, Olomoucký, Středočeský, Zlínský a Vysočina. Stejně jako v předcházejícím programu OPPI se bez dotace musely obejít Pardubický, Plzeňský a Ústecký kraj.

Tabulka 2: Poskytnuté dotace v rámci programu OPPI Spolupráce Klastry v jednotlivých krajích ČR

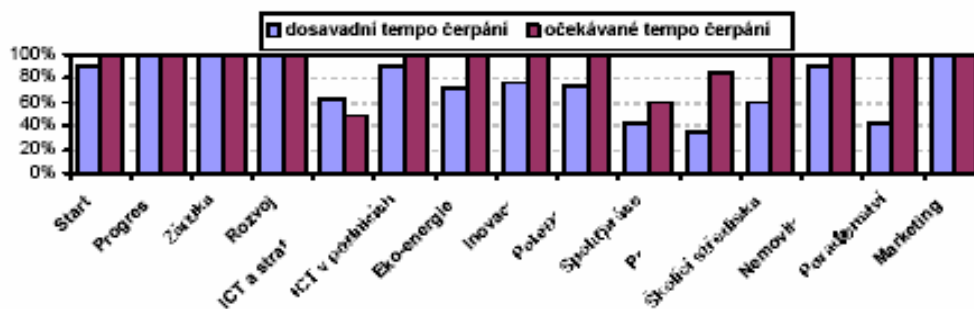
Kraj	Počet podaných žádostí (ks)	Počet schválených žádostí (ks)
Praha	-	-
Jihočeský	2	1
Jihomoravský	7	5
Karlovarský	2	-
Královéhradecký	4	3
Liberecký	1	1
Moravskoslezský	7	5
Olomoucký	1	1
Pardubický	1	-
Plzeňský	-	-
Středočeský	2	1
Ústecký	-	-
Vysočina	2	1
Zlínský	2	1
Celkem	31	19

Zdroj: CzechInvest, 2010

Začátkem letošního roku byla vyhlášena II. výzva programu Spolupráce – Klastry, ve které si mezi sebe mohou sdružení podniků, výzkumníků a univerzit rozdělit 750 mil. Kč. Novinkou v této výzvě je možnost získat dotaci pro uskupení, která uspěla už v první výzvě tohoto operačního programu. Podmínkou je účast klastru na mezinárodním výzkumném a vývojovém projektu (MPO, 2010).

Podle společnosti CzechInvest je dosavadní čerpání dotací z programu Spolupráce využíváno jen ze 40 %. Společnost odhaduje, že na konci programového období OPPI by mělo být využito 60 % celkové částky, která na tuto osu byla vyčleněna.

Graf 3: Odhad procenta vyčerpání programů OPPI na konci programového období (konec roku 2015)

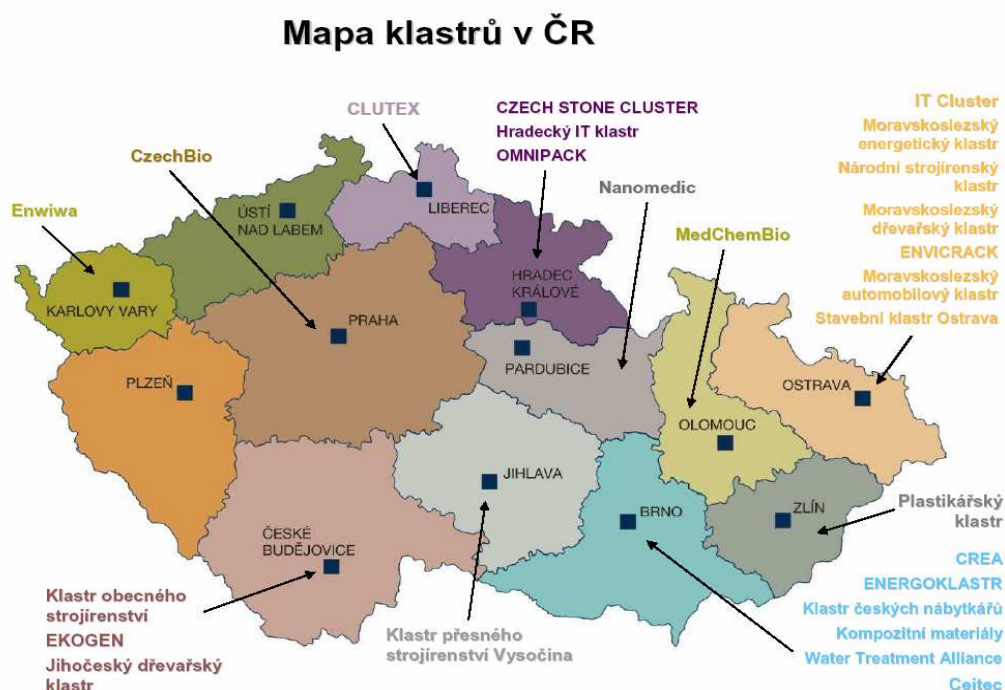
Zdroj: CzechInvest, 2010

5 ANALÝZA SOUČASNÉ SITUACE V ROZVOJI KLASTRŮ V ČR A RAKOUSKU

5.1 Klastry v ČR

Zkušenosti s fungováním klastrů v České republice jsou velmi krátké, ale ukazují, že tato forma spolupráce je důležitým nástrojem ke zlepšení výkonnosti a konkurenceschopnosti členských firem. V současné době společnost CzechInvest monitoruje 26 klastrů v celé České republice.

Obrázek 6: Mapa klastrů ČR

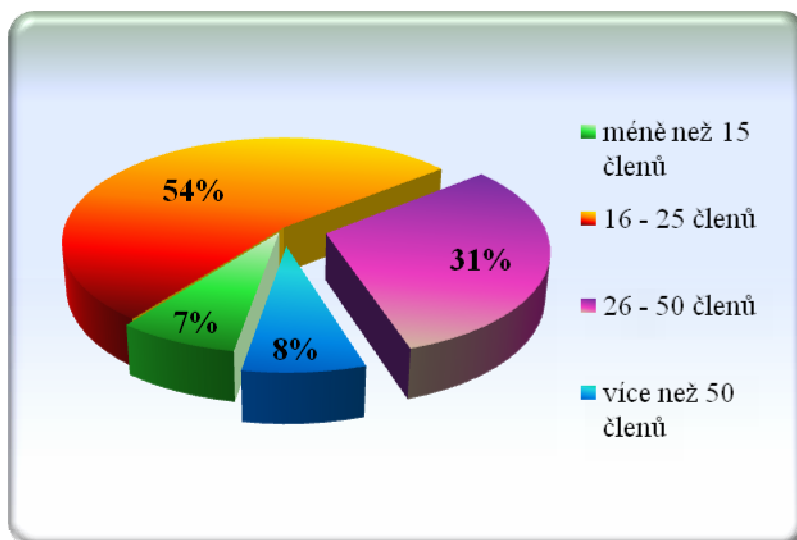

Zdroj: CzechInvest, 2010

Podle projektové manažerky Oddělení pro rozvoj spolupráce firem společnosti CzechInvest, se kterou jsem spolupracovala, se v České republice mohou nacházet i další klastry a klastrové iniciativy, o jejichž existenci nemá společnost CzechInvest úplné informace a není tedy schopná říct, zda jsou v současnosti tyto klastry a klastrové iniciativy funkční.

Klastry v České republice nemají tak širokou členskou základnu jako klastry v zahraničí, kde se průměrný počet spolupracujících firem pohybuje v rozmezí od 50 do 200 členů. Je to dáno především tím, že v České republice jsou klastry téměř novým pojmem a většina z nich teprve vzniká, nebo je v raném stádiu rozvoje. Členská základna se u českých klastrů pohybuje nejčastěji v rozmezí 16 – 25 zapojených firem.

Graf 4: Velikost českých klastrů z hlediska počtu členů

Zdroj: vlastní zpracování

5.1.1 Charakteristika jednotlivých krajů ČR

JIHOČESKÝ KRAJ

Jihočeský kraj se může pyšnit přeshraničním charakterem regionu, který přináší možnosti spolupráce v podnikání se sousedními státy EU. Právě blízkost vyspělých regionů je předpokladem k rozvoji přeshraničních vazeb, a to především v oblasti zpracovatelského průmyslu a cestovního ruchu. Přesto, že zde sídlí mnoho podniků, patří kraj k nejméně průmyslovým oblastem v ČR. V kraji převažuje zpracovatelský průmysl – výroba dopravních prostředků, strojů a zařízení, výroba potravin, nápojů a textilií.

Inovační potenciál Jihočeského kraje můžeme klasifikovat jako průměrný, ale z hlediska budoucí konkurenceschopnosti a rozvoje inovačního prostředí jde

o perspektivní region. Mezi významné inovační aktivity můžeme počítat existenci tří klastrů:

- EKOGEN – klastr zpracování anorganických materiálů;
- Klastr obecného strojírenství – klastr strojírenství;
- Jihočeský dřevařský klastr – dřevařský klastr;

JIHOMORAVSKÝ KRAJ

Jihomoravský kraj je jedním z hospodářsky nejvýznamnějších krajů ČR a patří k regionům s výrazným ekonomickým potenciálem. K nejvýznamnějším oborům ve struktuře hospodářství patří zpracovatelský průmysl a služby.

Z hlediska zastoupení klastrů se Jihomoravský kraj řadí na druhé místo těsně za kraj Moravskoslezský. Tuto pozici si zajistil v roce 2008, kdy zde byly založeny tři nové klusty: klastr CREA se zaměřením na obnovitelné zdroje energie, ENERGOKLASTR zabývající se energetikou a klastr Kompozitních materiálů.

Ostatní klusty a jejich zaměření:

- Klastr českých nábytkářů – nábytkářský klastr;
- Water treatment aliance – klastr čištění a odpadních vod;
- Ceitec - klastr bioinformatiky;

KARLOVARSKÝ KRAJ

Karlovarský kraj je známí především jako centrum lázeňství a cestovního ruchu. V regionu má své zastoupení i tradiční průmysl, jako je výroba skla, porcelánu, minerálních vod, hudebních nástrojů a textilu. Najdeme zde také centrum těžby hnědého uhlí, energetiky, chemického a strojírenského průmyslu.

Inovační prostředí a ekonomická výkonnost regionu je však v porovnání s ostatními kraji vysoce podprůměrná. Je to především vlivem úpadku starých průmyslových podniků a tradičních výroby. Nové podnikatelské aktivity nejsou podporovány přílivem

přímých zahraničních investic a tím nedochází k posílení konkurenceschopnosti kraje. Svůj podíl na nedostatečném inovačním potenciálu má i nízká koncentrace kapacit vědy a výzkumu.

V Karlovarském kraji najdeme pouze klastr Enwiwa, který se specializuje na enviromentální přístup k odpadům.

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

V Královéhradeckém kraji je průmysl soustředěn v okolí velkých měst. Z odvětvového hlediska zde převažuje textilní průmysl a výroba elektrických přístrojů a zařízení.

Inovační potenciál Královéhradeckého kraje patří na přední příčky mezi kraji v ČR, bohužel může být v budoucnu ohrožen snížením přílivu zahraničních investic z důvodu špatné polohy a vzdálenosti od členských států EU.

V Královéhradeckém kraji najdeme jeden z nejúspěšnějších klastrů v ČR. Klastr OMNIPACK, který se zaměřuje na obaly a obalovou techniku můžeme považovat za vzor fungujícího a prosperujícího klastru v podmínkách ČR.

Ostatní klastry a jejich zaměření:

- CZECH STONE CLUSTER – klastr zaměřený na využití nerostného bohatství;
- HRADECKÝ IT klastr – klastr informatiky;

LIBERECKÝ KRAJ

Liberecký kraj má převážně průmyslově-zemědělský charakter s převahou průmyslu. Mezi nejvýznamnější odvětví patří sklářský a bižuterní průmysl, strojírenství, textilní a oděvní průmysl.

Malé a střední podniky hrají v Libereckém kraji důležitou roli, protože tvoří téměř 75 % podnikatelských subjektů. Jsou tak důležitým hnacím motorem celého regionu. Bohužel je v kraji nízký počet průmyslových zón, kapacit výzkumu a vývoje a to negativně ovlivňuje budoucí rozvoj inovačního prostředí regionu.

V Libereckém kraji spolupracují firmy pouze v klastru CLUTEX, který se zaměřuje na technické textilie. Tento klastr vznikl v roce 2006 a ihned se mohl zařadit na přední příčky mezi klastry jako klastr roku.

MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

Moravskoslezský kraj je celostátním centrem hutní výroba a těžby černého uhlí. Vedle těchto oborů se v kraji prosazuje výroba dopravních prostředků, chemických látek, léků a chemických vláken.

V Moravskoslezském kraji najdeme největší zastoupení klastrů v České republice. Je to zásluhou toho, že jsou zde optimální podmínky pro jejich vznik a rozvoj. Sídli zde široká základna společností a podniků z nejrůznějších odvětví, které jsou schopny spolupracovat a vytvořit životaschopný klastr.

Historicky první klastr v ČR byl založen právě v Moravskoslezském kraji. Je jím Moravskoslezský strojírenský klastr, který vznikl v březnu 2003. V roce 2008 byl přejmenován na Národní strojírenský klastr. Založení MSSK vyvolalo vlnu zájmu, kdy se o členství ucházelo 35 firem. Prvotní nadšení však v následujících 3 letech opadlo vlivem snížení aktivity a činnosti klastru a členská základna se tak snížila na 18 členů. V současné době má klastr 48 členských firem a řadí se tak k jednomu z největších v České republice.

Ostatní klastry a jejich zaměření:

- IT Cluster – klastr informatiky;
- Moravskoslezský energetický klastr – klastr energetiky;
- Moravskoslezský dřevařský klastr – dřevařský klastr;
- ENVICRACK – klastr alternativních zdrojů energie;
- Moravskoslezský automobilový klastr – automobilový klastr;
- Stavební klastr Ostrava – stavební klastr;

OLOMOUCKÝ KRAJ

Olomoucký kraj patří k nejslabším regionům ČR, je to připisováno hlavně nízké atraktivnosti kraje pro přímé zahraniční investice. Z průmyslu je rozšířena především výroba zdravotních a přesných přístrojů.

Olomoucký kraj má průměrný inovační potenciál. Zdroje pro vědu a výzkum jsou z hlediska ostatních krajů na nízké úrovni. I přesto v regionu najdeme fungující klastr. Je jím klastr MedChemBio, který se specializuje na medicínální chemii a chemickou biologii.

PARDUBICKÝ KRAJ

Z hlediska ekonomiky patří Pardubický kraj spíše k průměrným krajům ČR. Ukazatele popisující průmyslovou výrobu však naznačují, že se v tomto kraji skrývá významný rozvojový potenciál. Z průmyslu je nejsilnější všeobecné strojírenství, dále pak textilní, oděvní, kožedělní a chemický průmysl. Plusem pro tento region je jeho výhodná poloha, dobré dopravní napojení na velká města ČR a kvalifikovaná pracovní síla v technických oborech.

Jediným klastrem v Pardubickém kraji je farmaceutický klastr Nanomedic, který se zabývá aplikovaným výzkumem a vývojem produktů pro medicínu a farmacii a patří k jedinému svého druhu v ČR.

PLZEŇSKÝ KRAJ

Plzeňský kraj můžeme zařadit mezi průměrně ekonomicky rozvinuté kraje v ČR, na tvorbě HDP se podílí zhruba 5,5 %. Jeho velkou výhodou je sousedství s vyspělým Bavorskem, které je využíváno pro přeshraniční spolupráci. Centrem regionu už od doby svého vzniku je město Plzeň, ve kterém najdeme největší koncentraci podniků z různých odvětví. Nejvýznamnějšími průmysly v Plzeňském kraji je strojírenství, potravinářství, průmysl stavebních hmot, keramiky a hutnictví.

V Plzeňském kraji došlo k rozvoji průmyslových zón a v současné době se začínají prosazovat vědecké a výzkumné činnosti, které zvyšují inovační potenciál kraje.

I když můžeme Plzeňský kraj zařadit do popředí v koncentraci průmyslu v regionu, nenajdeme zde žádný fungující klastr.

STŘEDOČESKÝ KRAJ

Středočeský kraj je díky úzké vazbě s hlavním městem ekonomicky významným regionem ČR. Z průmyslu můžeme jmenovat strojírenství, chemii a potravinářství. Najdeme zde také významné společnosti zabývající se sklářstvím, keramikou a polygrafií. Do pozadí se naopak přesouvají tradiční obory – těžba uhlí, ocelářství a kožedělný průmysl. Stěžejním oborem je automobilový průmysl, který láká zahraniční investice a kraj se tak stává atraktivním regionem.

Ve Středočeském kraji vznikl v roce 2008 první biotechnologický klastr v České republice. Klastr CzechBio už ve svých začátcích sdružoval dvě desítky společností. Hlavním cílem klastru je vybudovat Národní centrum pro biotechnologickou výrobu.

ÚSTECKÝ KRAJ

Ústecký kraj patří k oblastem s vysoce rozvinutou průmyslovou výrobou. Převládá zde těžký průmysl s vysokou materiální a energetickou náročností. Svě zastoupení zde má také chemický, strojírenský, hutnický a sklářský průmysl. Kraj se může chlubit největší koncentrací průmyslových zón.

Podnikatelský sektor Ústeckého kraje není příliš aktivní a nebyl úspěšný při podávání projektů do programu OPPI. Kraj disponuje regionální inovační strategií, ale jeho největším problémem je nedostatečná politická podpora.

Stejně jako v Plzeňském kraji i Ústecký kraj dosud postrádá svůj klastr, ve kterém by mohly spolupracovat podniky a snažit se tak zvýšit konkurenceschopnost celého kraje.

KRAJ VYSOČINA

Ekonomická výkonnost kraje je spíše podprůměrná. Podíl na HDP České republiky dosahuje v posledních letech 4,2 %, to je 11. místo mezi kraji. Region je zaměřen především na tradiční zemědělskou výrobu. Z průmyslu převažuje automobilový a strojírenský.

Kraj Vysočina dosahuje nejnižšího inovačního potenciálu ze všech krajů v ČR. Není zde podpora technologických center, ani snaha o vytvoření vlastní inovační strategie. Problémem podpory podnikání je také malá koncentrace průmyslových zón a malá rozloha těch stávajících.

I když v kraji převažuje zemědělská výroba, našly se zde společnosti, které vytvořily životaschopný klastr. Klastr přesného strojírenství Vysočina se snaží vybudovat prestižní, moderní, výrobní a vývojovou základnu přesného strojírenství a přesné zámečnické výroby.

ZLÍNSKÝ KRAJ

Zlínský kraj býval dříve považován za silnou oblast s velkou koncentrací průmyslových podniků, to se ovšem změnilo vlivem privatizace a restrukturalizace průmyslu. V současné době patří kraj k těm zaostalejším a jeho podíl na HDP České republiky je podprůměrný.

Průmyslový potenciál je založen na dřívějších strojírenských podnicích. Ze zpracovatelského průmyslu mají význam společnosti zabývající se obuvnictvím, dřevozpracováním a potravinářstvím.

Klastr najdeme ve Zlínském kraji pouze jeden se zaměřením na plastikářský průmysl (ZPRACOVÁNO DLE POKORNÝ, 2008).

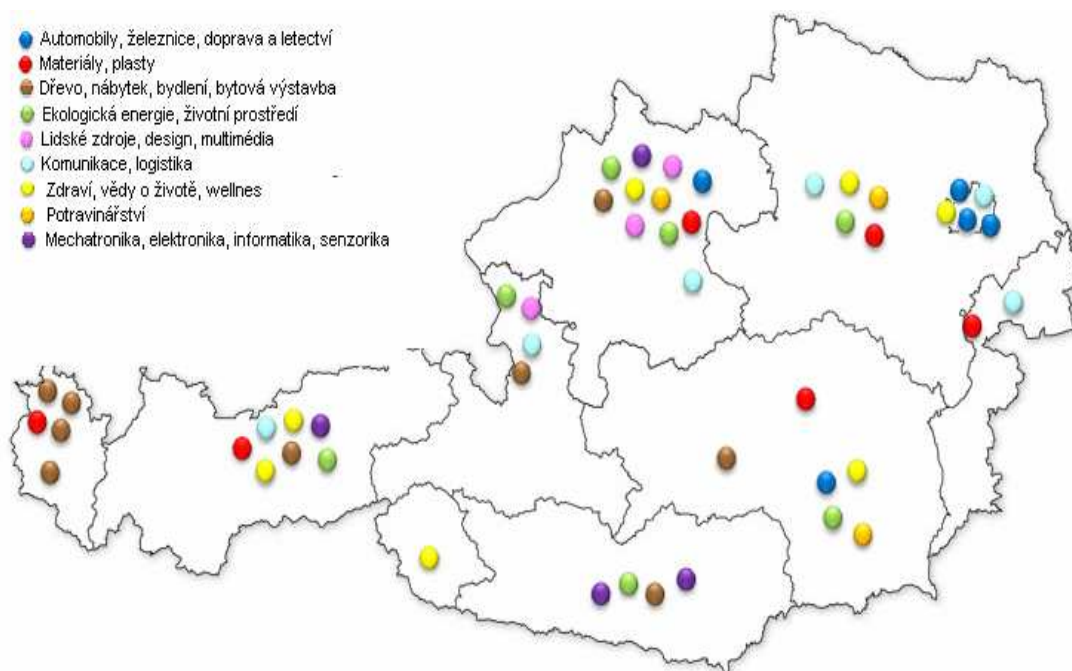
5.2 Analýza rozvoje klastrů v Rakousku

Na rozdíl od České republiky, kde se klastry začaly formovat až v posledních několika letech, rakouské zkušenosti s touto formou spolupráce sahají již do první poloviny 90. let. První rakouská podoba klastru byla založena v roce 1946 v Tyrolsku se zaměřením na biofarmaceutický průmysl.

V roce 1991 byly provedeny studie, které měly zjistit potenciál možnosti rozvoje klastrů v jednotlivých spolkových zemích. Na základě těchto studií vznikl ve Štýrsku jeden z prvních organizovaných klastrů se zaměřením na automobilový průmysl.

V současné době je v Rakousku okolo 53 klastrů. Mezi nejsilnější se řadí automobilový a plastikářský klaster ve Štýrsku, mechatronický klaster v Horním Rakousku, biofarmaceutický v Tyrolsku a Vídeňském regionu a dřevařský klaster v Salzburgu (RHK BRNO, 2006).

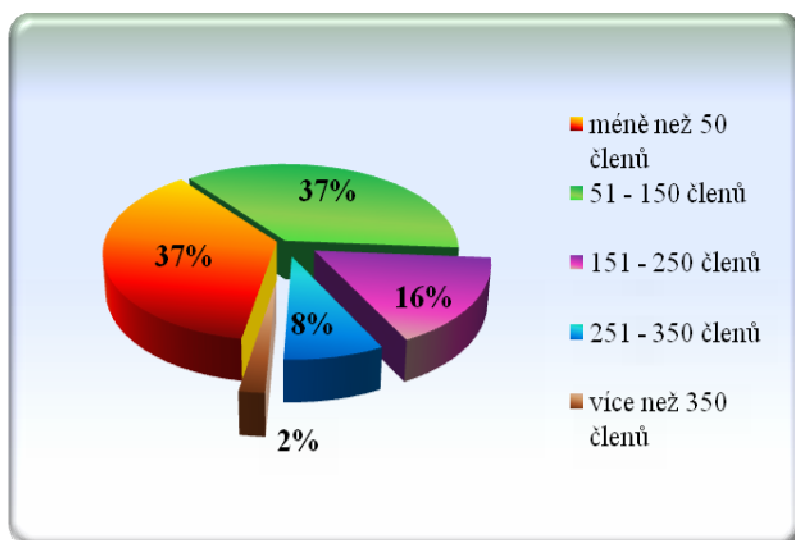
Obrázek 7: Mapa klastrů v Rakousku

Zdroj: Upraveno podle Clusterplattform, 2010

Rakouské klastry tvoří široké sítě, kde v jednom klastru spolupracuje i několik stovek firem. Počet zapojených společností do klastru se pohybuje nejčastěji v rozmezí od 25 do 150 členů. Existují však klastry, jejichž členská základna přesahuje dokonce hranici 350 členů.

Graf 5: Velikost rakouských klastrů z hlediska počtu členů

Zdroj: vlastní zpracování

5.2.1 Charakteristika jednotlivých spolkových zemí Rakouska

HORNÍ RAKOUSKO

Horní Rakousko je spolkovou zemí, která má vedoucí postavení v oblasti tvorby klastrů. Je důležitou průmyslovou oblastí a představuje v rozvoji klastrů důležitý činitel hospodářského rozvoje tohoto regionu. Od roku 1998 zde byly budovány klastry a oborové sítě v nejdůležitějších ekonomických odvětvích od automobilového průmyslu až po enviromentální technologie.

V současné době najdeme v Horním Rakousku 8 klastrů a 4 oborové sítě, ve kterých působí okolo 2 530 podniků.

Názvy klastrů a jejich zaměření:

- Automobil Cluster (AC) – klastr automobilového průmyslu;
- Kunststoff Cluster (KC) – klastr plastikářského průmyslu;
- Möbel und Holzbau Cluster (MHC) – klastr nábytku a dřevařských staveb;
- Gesundheits Cluster (GS) – klastr zdraví;
- Mechatronik Cluster (MC) – klastr mechatroniky;
- Umwelttechnik Cluster (UC) – technologický klastr;
- Lebensmittel Cluster (LC) – klastr potravinářského průmyslu;
- Ökoenergie Cluster (OEC) – klastr ekologické energie;
- Netzwerk Energieeffizienz – síť energetiky;
- Netzwerk Design&Medien OÖ – síť design a média;
- Netzwerk Humanressourcen OÖ – síť lidských zdrojů;
- Verein Netzwerk Logistik OÖ – síť logistiky;

SALZBURSKO

Spolková země Salzbursko je atraktivním místem pro mnohé velké i malé podniky. Vzhledem k hospodářskému růstu je tento region na druhém místě hned za Vídní. Hospodářská síla se soustřeďuje především okolo hlavního města Salzburgu.

V současné době najdeme v Salzbursku 4 klastry a 2 oborové sítě.

Názvy klastrů a jejich zaměření:

- Automobilcluster Szbg./ OÖ – klastr automobilového průmyslu;
- Holzcluster Salzburg – klastr dřevařského průmyslu;
- GIS Cluster – klastr informačních technologií;
- Kunststoffcluster Szbg./ OÖ – klastr plastikářského průmyslu;
- Energienetzwerk Salzburg – síť ekologické energie, životního prostředí;
- Netzwerk Design&Medien – síť design a média;

ŠTÝRSKO

Spolková země Štýrsko má zvláštní postavení v oblasti rozvoje klastrů. Jak už bylo výše zmíněno, v roce 1995 zde vznikl první rakouský klastr se zaměřením na automobilový průmysl - AC Styria, který se stal celosvětově úspěšným modelem pro tvorbu klastrů. Dnes má AC Styria 181 členů, zaměstnává okolo 46 000 lidí a jeho obrat činí okolo 11 miliard EUR.

Kromě automobilového průmyslu zde najdeme také dřevařský, potravinářský a ekologický průmysl.

Ostatní klastry ve Štýrsku:

- Holzcluster Steiermark GmbH – klastr dřevařského průmyslu;
- Human.technology Styria – klastr lidských zdrojů;
- Creative Industries Styria – síť designu;
- ECO WORLD Styria – klastr ekologické energie, životního prostředí;
- Materialcluster Styria – klastr se zaměřením na zpracování materiálu;
- TECHFORTASTE.NET – síť potravinářského průmyslu;

TYROLSKO

Hospodářská struktura Tyrolska se v jednotlivých regionech velmi liší, zatímco v oblasti Innsbrucku jsou koncentrovány velké průmyslové podniky, v ostatních oblastech najdeme převážně malé a střední podniky. Z průmyslu převažuje v Tyrolsku především lesnictví a dřevařství.

Klastry jsou v Tyrolsku dotovány agenturou Tiroler Zukunftsstiftung. Hlavní podmínkou pro čerpání dotace od této instituce je, aby v klastru spolupracovalo min. 50 členů.

Názvy klastrů a jejich zaměření:

- Holzcluster Tirol – klastr dřevařského průmyslu;

- Cluster Wellness Tirol – klastr zdraví a wellness;
- Cluster Life Science Tirol – klastr biotechnologie, genetiky, medicíny;
- Cluster Erneuerbare Enerien Tirol – klastr obnovitelných energií;
- Cluster Informationstechnologien Tirol – klastr informačních technologií;
- TechnoGate Tirol – klastr strojírenského průmyslu;
- Cluster Mechatronik Tirol – klastr mechatroniky;
- Kompetenznetzwerk Gesundheit Osttirol – síť zdraví;

VIENNA REGION

Vídeň spolu s Dolním Rakouskem a spolkovou zemí Burgenland tvoří hospodářský region pod názvem „Vienna Region“. Patří mezi centrální evropské ekonomické regiony a podílí se na rakouském HDP téměř 45 %.

Klastry ve Vídni:

- Austrian Traffic Telematic Cluster (ATTC) – klastr dopravy;
- Rail Technology Cluster Austria (RTCA) – klastr železniční dopravy;
- Automotive Cluster Vinna Region (ACVR) – klastr automobilového průmyslu;
- Life Science Austria – klastr zaměřený na biotechnologii, genetiku, medicínu;
- Vinna IT Enterprises – klastr informatiky;

Klastry Dolního Rakouska:

- ACVR – klastr automobilového průmyslu;
- Bau.Energie umwelt Cluster Niederösterreich – klastr ekologické energie, životního prostředí;
- Kunststoff-Cluster NÖ – klastr plastikářského průmyslu;
- Lebensmittel Cluster Niederösterreich – klastr potravinářského průmyslu;
- Logistik Cluster NÖ – klastr logistiky;
- Wellbeing Cluster Niederösterreich – klastr wellbeing;

Klastry v Burgenlandu:

- ICT Burgenland – klastr logistiky;
- Kunststoff-Cluster Burgenland – klastr plastikářského průmyslu;

VORARLBERSKO

Vorarlbersko, nejmenší spolková země Rakouska, založila svůj první klastr Verpackungsland v roce 2004. Klastr je zaměřen na obalovou techniku, má 20 členů a 3 000 zaměstnanců.

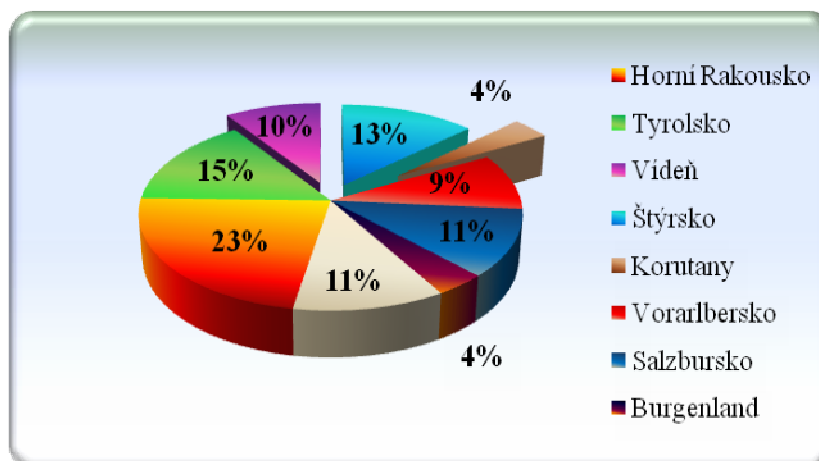
Ostatní klastry a jejich zaměření:

- IG Passivhaus Vorarlberg – klastr bytové výstavby;
- Vorarlberger Architektur Institut – síť bytové výstavby;
- Vorarlberger Holzbau-Kunst – klastr dřevařských staveb;
- Werkraum Bregenzerwald – síť řemesel;

KORUTANY

Ve spolkové zemi Korutany působí pouze dva klastry. Micro Electronic Cluster a SIC Software Internet Cluster (ZPRACOVÁNO DLE CLUSTERPLATTFORM, 2010).

Graf 6: Zastoupení klastrů v jednotlivých spolkových zemích Rakouska

Zdroj: vlastní zpracování

5.2.2 Podpora klastrů v Rakousku

Podpora klastrů v Rakousku se zaměřuje na všechny formy síťové spolupráce. Klastry jsou v národních strategických dokumentech definovány následovně:

- Klastř (Cluster);
- Podniková síť (Unternehmensnetzwerk);
- Centrum excelence (Kompetenzzentrum);
- Hospodářský komplex (Wirtschaftskomplex);
- Technologická platforma (Technopol);

Po vstupu Rakouska do Evropské unie začaly být příslušné agentury vyzývány k podpoře rozvoje klastrů v rámci projektů podporovaných unií. Tato podpora probíhá v každé spolkové zemi odlišně, především vlivem hospodářského zaměření. Jednotlivé spolkové země mají vlastní politiku na podporu inovací a technologií, která by měla být v souladu s obecným rámcem, který poskytuje národní instituce. Každá spolková země také provozuje společnost pro rozvoj země, která je založena většinou jako právnická osoba a je ve většinovém vlastnictví spolkové země.

Na celostátní úrovni je za celkový rozvojový program odpovědná Rakouská společnost ABA = Austrian Business Agency ve spolupráci se zemskými společnostmi. ABA se musí řídit pokyny rakouského ministerstva hospodářství.

K významným orgánům, které se zabývají rozvojem klastrů v Rakousku, patří také Hospodářská komora Rakouska a společnosti pro zemský rozvoj. Z nich můžeme jmenovat například Wiener Wirtschaftsförderung Fonds (Vídeňský fond pro podporu hospodářství), Ecoplus: Dolní Rakousko nebo Technologie- und Marketinggesellschaft m.b.H. (Technologická a marketingová společnost s.r.o.) (RHK BRNO, 2006).

5.2.2.1 Příklady programů na podporu klastrů v Rakousku

PROGRAM COMET

Program COMET vznikl jako iniciativa EU, která spojuje výzkumné a inovační programy z 13 evropských zemí/regionů v rámci programu ERA-NET. Je vyhlášen na programové období 2006 – 2017. Hlavním úkolem programu je prohloubení spolupráce firemního sektoru a výzkumných institucí na národní i mezinárodní úrovni. Na projektu se musí podílet univerzita nebo výzkumní ústav z jedné z partnerských zemí.

Program má 3 formy podpor:

- K1: Centra – dlouhodobá spolupráce firemního a vědeckého sektoru, maximální dotace 1,5 mil. EUR ročně, doba trvání 7 let;
- K2: Centra – dlouhodobá spolupráce firemního a vědeckého sektoru, maximální dotace 5 mil. EUR ročně, doba trvání 10 let;
- K: Projekty – střednědobá spolupráce firemního a vědeckého sektoru, maximální dotace 450 tis. EUR ročně, doba trvání 3-5 let (ABRAHÁM, 2009)

PROGRAM CENTRAL EUROPE

Program je zaměřen na financování projektů spolupráce v oblasti inovací, zvýšení konkurenceschopnosti, ochrany životního prostředí a dopravní dostupnosti v 8 regionech Evropy. Z Evropského regionálního fondu je na něj vyčleněna částka 246 mil. Eur.

5.3 Srovnání České republiky a Rakouska

V následující tabulce jsou shrnuty získané informace o českých a rakouských klastrech, které byly popsány v předcházejících dvou kapitolách.

Tabulka 3: Porovnání situace rozvoje klastrů v České republice a Rakousku

	Česká republika	Rakousko
Počet klastrů	26	53
Vznik prvního klastru	2003 (Národní strojírenský klastr)	1995 (ACStyria autocluster)
Průměrný počet členů v klastru	16 - 25	25 - 150
Kraje/Spolkové země s největším počtem klastrů	Moravskoslezský Jihomoravský Královéhradecký Jihočeský	Horní Rakousko Tyrolsko Štýrsko Salzburško Dolní Rakousko
Zaměření klastrů	automobilový průmysl, dřevařství, stavebnictví, strojírenství, vodní hospodářství, chemický průmysl, nanotechnologie, plastikářský průmysl, nábytkářství	automobilový průmysl, doprava, dřevařství, ekologická energie, plastikářský průmysl, potravinářský průmysl, mechatronika, elektronika, informatika, zdraví
Financování klastrů		
- forma	Strukturální fondy EU - OPPI Spolupráce	- dotační programy zemských vlád - členské příspěvky
- řídicí orgán	Ministerstvo průmyslu a obchodu	Ministerstvo hospodářství
- implementační orgán	CzechInvest	ABA (Austrian Business Agency)

Zdroj: vlastní zpracování

6 MOŽNOSTI ROZVOJE KLASTRŮ V ČESKÉ REPUBLICE

6.1 Výsledky dotazníkového šetření

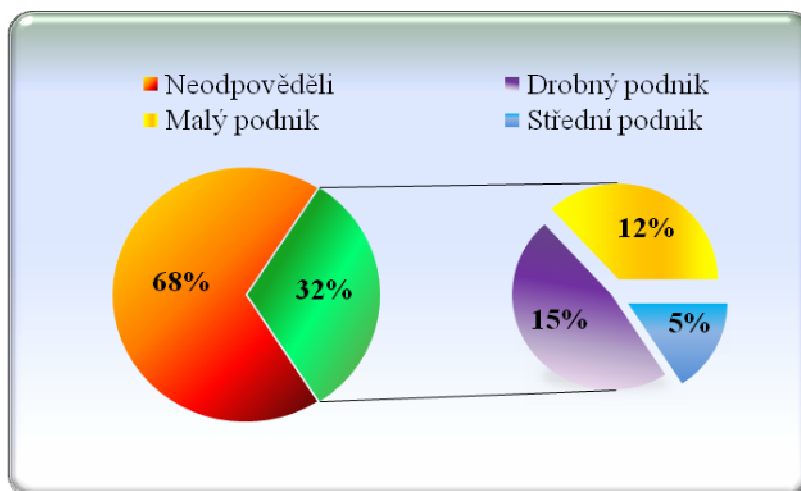
V dotazníkovém šetření bylo osloveno 60 firem malého a středního podnikání z celé České republiky.

Dotazník byl zaslán:

- 24 drobným podnikům;
- 21 malým podnikům;
- 15 středním podnikům;

Z celkového počtu 60 firem odpovědělo 19 společností (tj. 32 %). Tyto odpovědi patřily z 15 % drobným podnikům, z 12 % malým podnikům a z 5 % středním podnikům.

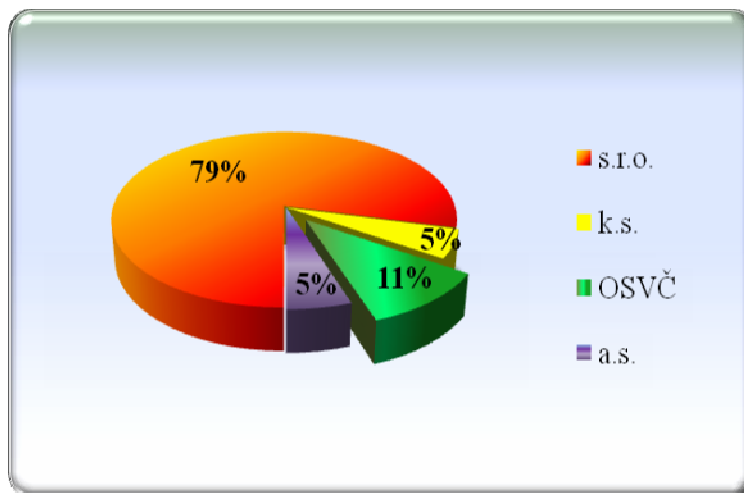
Graf 7: Počet odpovědí

Zdroj: vlastní zpracování

Z hlediska právních forem převažovaly odpovědi od společností s ručením omezením, ty představovaly 79 %, následovaly osoby samostatně výdělečně činné s 11 %. Názor na rozvoj klastrů v ČR poskytla také jedna akciová a jedna komanditní společnost.

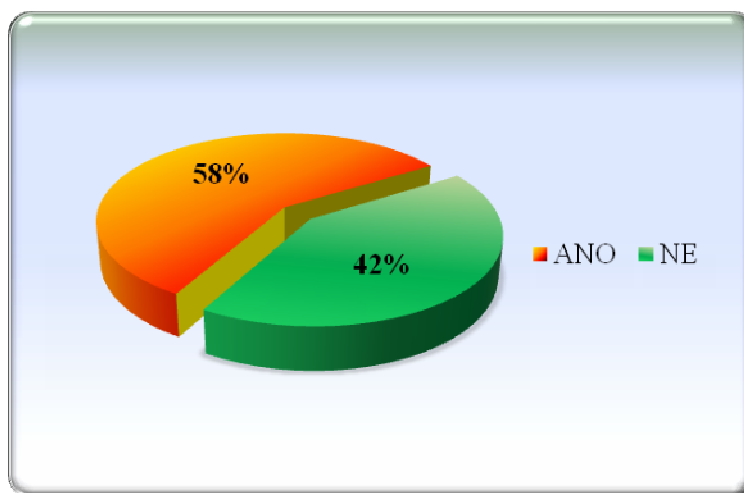
Graf 8: Právní formy společností

Zdroj: vlastní zpracování

Znalost pojmu „klastř“ potvrdilo 11 podniků (tj. 58 %). Ostatních 8 společností (tj. 42 %) se s tímto pojmem dosud ve své praxi neseťkalo a nebylo tedy nutné, aby pokračovaly ve vyplňování zbývajících otázek v dotazníku.

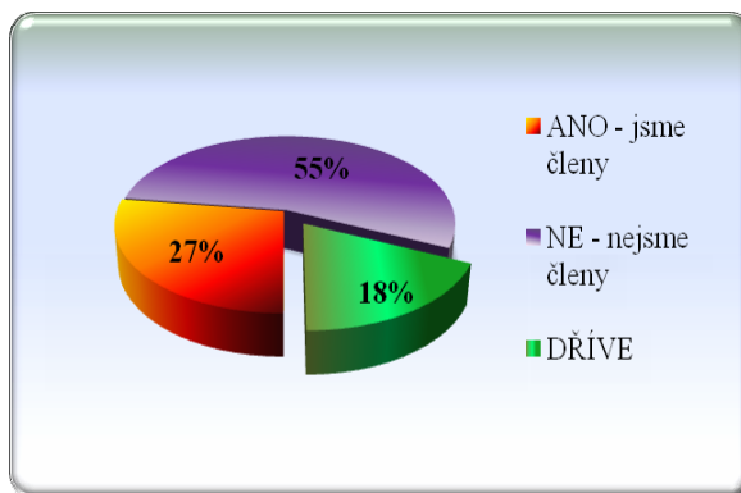
Graf 9: Znalost klastrů

Zdroj: vlastní zpracování

Z 11 společností, které potvrdily znalost klastrů, jsou pouze 3 členy klastru, což představuje 16 %. Dvě firmy uvedly, že v dřívějších letech působily v klastru, jedna z nich dokonce ve čtyřech, ale pro absolutní nefunkčnost celého systému se rozhodly klastř opustit. Ostatních 6 společností (tj. 55 %) v klastru nespolupracuje.

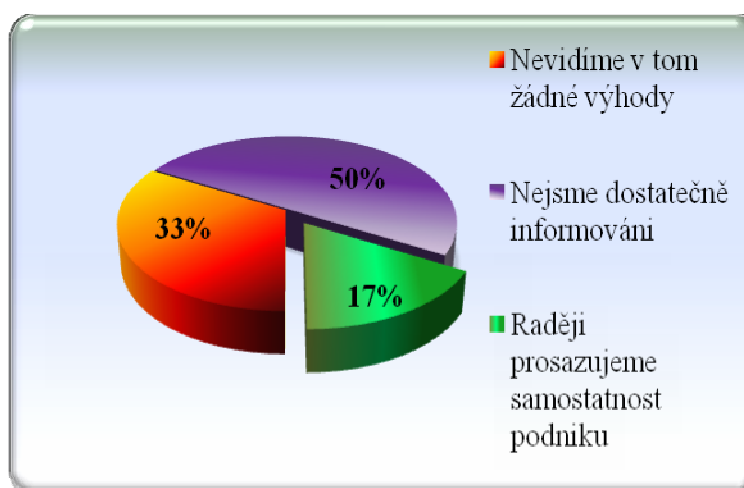
Graf 10: Členství v klastru

Zdroj: vlastní zpracování

Jako hlavní důvod, proč nechtějí vstoupit do klastru, uvedla polovina společností nedostatečnou informovanost o klastrech (tj. 50 %), 2 podniky v tom nevidí žádné výhody (tj. 33 %) a jeden podnikatel prosazuje raději samostatnost své firmy (tj. 17 %).

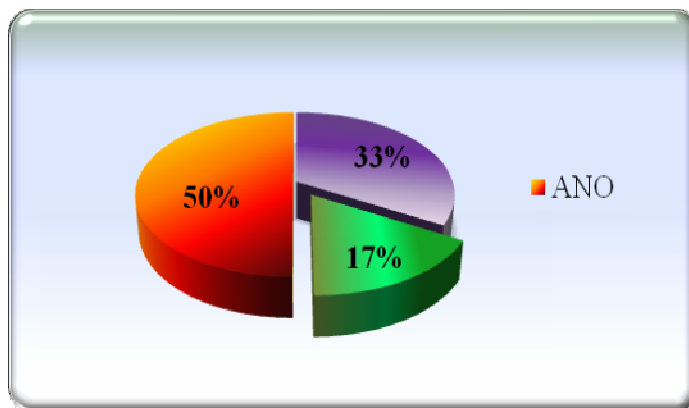
Graf 11: Důvody proč společnosti nejsou členy klastru

Zdroj: vlastní zpracování

V případě, že by se klastr v regionu ukázal, jako životaschopný jsou ochotni do něj vstoupit 3 firmy, což představuje 50 %. Ostatní 3 společnosti o vstupu do klastru neuvažují, nebo nejsou zcela rozhodnutí.

Graf 12: Ochota vstupu do klastru

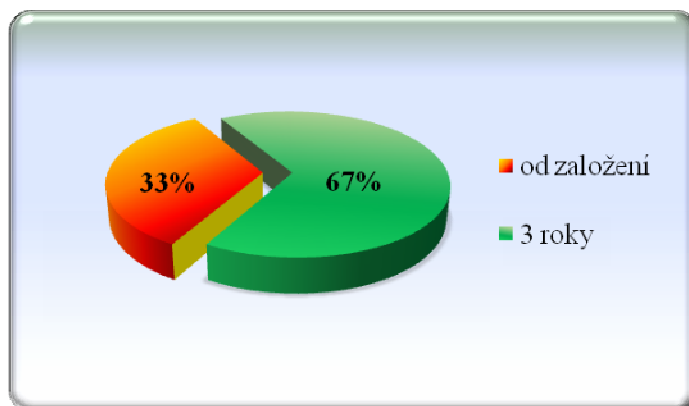
Zdroj: vlastní zpracování

Společnosti, které uvedly, že jsou členy klastru, působí v klastrech:

- Enwiwa
- Národní strojírenský klastr
- CzechBio

Délka jejich působení v klastru není příliš dlouhá. Dvě společnosti spolupracují v klastru 3 roky. Třetí firma patří mezi zakládající členy rok fungujícího klastru.

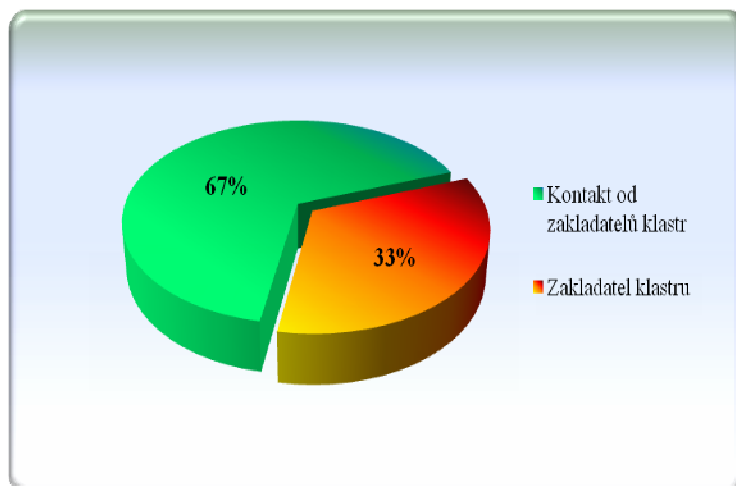
Graf 13: Délka působení v klastru

Zdroj: vlastní zpracování

O možnosti vstupu do klastru se 2 společnosti dozvěděly od zakládajících členů, kterými byly kontaktovány (tj. 67 %). 1 podnik založení klastru sám inicioval (tj. 33 %).

Graf 14: Iniciativa vstupu do klastru

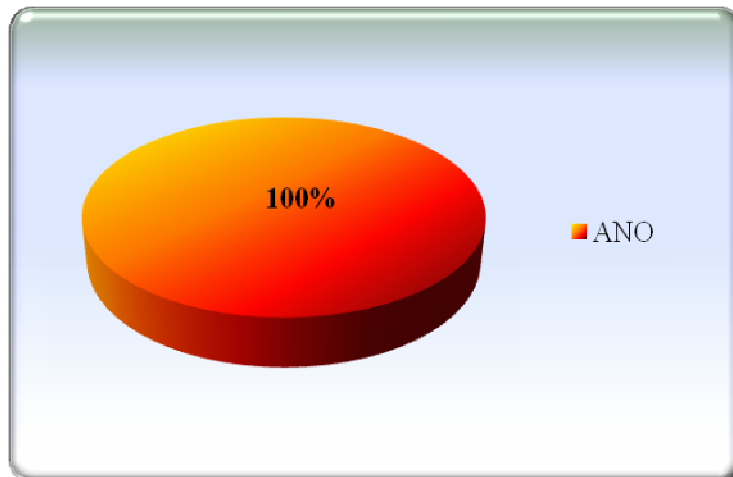
Zdroj: vlastní zpracování

Všechny 3 společnosti shodně potvrdily, že se spoluprací v klastru jsou spokojeni a toto členství jim přináší řadu výhod:

- Možnost spolupráce s firmami v regionu;
- Vyhledávání nových tržních příležitostí pro členy;
- Přístup k informacím;
- Propagace klastru a jeho členů (např. výstavy, veletrhy);
- Podpora společných inovací, vědy a výzkumu, lidských zdrojů;
- Úspora nákladů - sdružení nákladů na propagaci;
 - koordinace činností jednotlivých členů klastru;
 - optimalizace hodnotového řetězce;
- Aktivní pomoc manažera klastru při sestavování žádosti o dotaci ze strukturálních fondů;
- Další poradenské služby;

Na otázku zda hodnotí rozvoj klastru jako dostatečný odpověděly všechny 3 firmy kladně (tj. 100 %).

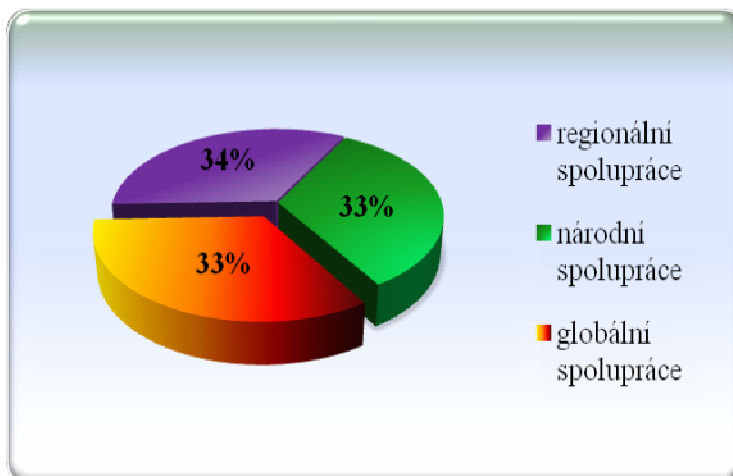
Graf 15: Hodnocení rozvoje klastru

Zdroj: vlastní zpracování

Zajímavé jsou odpovědi podnikatelů na úroveň spolupráce jejich klastrů. Klastř Enwiwa, kterého je členem naše dotazovaná firma působí na regionální úrovni, ale v současné době zahajuje spolupráci se zahraničními partnery. Klastř CzechBio pracuje globálně. Do své působnosti zahrnuje USA a Evropskou unii. Zatímco Národní strojírenský klastř je omezen pouze na národní spolupráci.

Graf 16: Působnost klastru

Zdroj: vlastní zpracování

Dotazovaní podnikatelé uvedli řadu cílů, kterých chce jejich klastr v budoucnu dosáhnout.

Klastr Enwiwa:

- Nastavení spolupráce firem, výzkumných a vzdělávacích institucí, měst a obcí;
- Vytvoření vhodného podnikatelského prostředí pro firmy zabývající se odpady a příbuznými obory;
- Zvýšení konkurenceschopnosti, životní a ekonomické úrovně regionu NUTS II.
- Podpora inovací, výzkumu a vývoje členů vznikajícího klastru;
- Pomoci obcím se efektivně a ekonomicky zbavit odpadu;

Klastr CzechBio:

- Podchycení a propojení biotechnologie a biomedicíny;

Národní strojírenský klastr:

- Zvýšení konkurenceschopnosti;

Shrnutí

Výzkum prostřednictvím dotazníků měl poukázat na informovanost českých firem o klastrech. Bohužel ochotu zapojit se do tohoto šetření mělo pouze 32 % dotazovaných firem, což podle mého názoru nemá dostatečnou vypovídací schopnost.

Z výzkumu je zřejmé, že znalost klastrů v ČR značně pokulhá. Tato forma spolupráce není u nás ještě dostatečně zažitá. Podnikatelé nemají v klastry důvěru, nebo o nich nejsou dostatečně informováni, což potvrdilo 50 % společností.

Klastry působící v ČR jsou téměř nováčky na trhu. 67 % z nich funguje teprve 3 roky. Společnosti se o vstupu do klastru dozvěděly z 67 % od samotných zakladatelů, 33 % vznik samo iniciovalo. 16 % firem, které potvrdily účast v klastru, uvedlo, že jsou s jeho fungováním spokojeny. Jako výhody členství shodně jmenovaly např. vyhledávání

nových tržních příležitostí, podporu inovací, vědy a výzkumu v regionu a úsporu nákladů.

Kromě toho, že se české klastry snaží podnikat na národní a regionální úrovni, 34 % z nich se pokouší proniknout také do zahraničí, především do USA a států Evropské unie.

Dotazník nám také pomohl nahlédnout do plánovaných cílů jednotlivých klastrů, z nichž můžeme uvést např. zvýšení konkurenceschopnosti, vytvoření vhodného podnikatelského prostředí nebo nastavení spolupráce firem, institucí vědy a výzkumu, měst a obcí.

6.2 Budoucí vývoj klastrů v České republice

Perspektivu vývoje klastrů v ČR je těžké předpovídat nebo odhadovat. Můžeme se pouze zaměřit na možné vlivy, které budoucí úspěšnost klastů ovlivňují. Pro lepší porozumění byl proveden strukturovaný rozhovor s panem Ing. Václavem Vachuškou, manažerem klastru EKOGEN, jehož názory a výsledky jsou shrnuty v této kapitole.

Vznik a budoucí úspěšnost klastru je závislá na celé řadě aspektů, které nelze jednoznačně definovat. Vznikající klastr by měl být založen svobodným přístupem zakládajících členů, kteří vycházejí z přesvědčení, že je nutné, aby takové uskupení existovalo. Vzájemná spolupráce firem by měla být založena za nějakým konkrétním účelem.

Velkou výhodou v prvopočátcích klastru je založení na již existujících vazbách mezi členy. Tyto vazby se prostřednictvím klastru upevňují, dále rozvíjejí a budují nové. Tím, že se společnosti znají a ví, co od sebe mohou navzájem očekávat, vznikne určité seskupení, které je dobrou základnou pro vytvoření životaschopného klastru. Lze klastr vytvořit i na dosud neexistujících vazbách, ale je to velmi těžké.

S budoucí úspěšností vznikajícího klastru je také spojeno zpracování záměru „studie proveditelnosti“ existence klastru, která definuje návrh určitého projektu z ekonomického nebo technického hlediska. Tento dokument je nedílnou součástí všech projektových žádostí o dotace z programu EU. Studie obsahuje analýzu současného stavu, odhad budoucího vývoje, návrh možných variant řešení projektu a poskytuje veškeré podklady pro samotné investiční rozhodnutí. Slouží také jako nástroj pro projektový management ve fázi investiční a fázi provozní.

Vznikající klastr by měl brát v úvahu také finanční stránku situace. Neměl by spoléhat na dotační programy, které zajišťují podporu klastrů, ale měl by si zajistit dostatek vlastních finančních prostředků na financování. Je důležité si být vědom toho, že výhody mohou také něco stát. S finanční stránkou souvisí také propagace klastrů, kdy jsou prezentovány jako nástroje pro zlepšení konkurenceschopnosti malých a středních podniků. Podle pana Ing. Vachušky je to sice pravda, ale zapomíná se na s

kutečnost, že tato forma spolupráce je výhodná především pro bohaté podniky, které mají dostatečné finanční zázemí.

Dalším důležitým hlediskem je zhodnocení a prostudování již fungujících klastrů v takových podmínkách, v jakých chtějí společnosti svůj klastr realizovat. V našem případě se jedná o zanalyzování situace v České republice. Vzorem můžou být například klastr OMNIPACK nebo Klastr českých nábytkářů, které patří mezi významné a prosperující klastry v ČR. Dobrým příkladem jsou také rakouské modely klastrů, kde jsou klastry iniciovány shora. Iniciativa nepřichází od zakládajících firem, ale od státu nebo jiných institucí. Regionální samospráva podporuje jejich vznik i existenci, dosazuje do jejich vedení svého člověka a tak má neustálý přehled o tom jak klastr funguje, jak nakládá s podporou a jakých výsledků dosahuje.

Ze strany státu je budoucí vývoj klastrů ovlivňován klastrovou politikou, která vzájemnou spolupráci firem podporuje. V případě České republiky je podpora poskytována centrálně, kde bohužel snaha o rozvoj této formy spolupráce není tak velká jako v případě jednotlivých regionů. Snahou každého z nich je rozvíjení hospodářské výkonnosti a zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti. Situace, kdy by iniciace

a podpora byla převedena na jednotlivé kraje, by vedla k tomu, že sám kraj by usiloval o zakládání a rozvoj klastrů, protože tím by zlepšil svoji ekonomickou pozici. Díky tomu by v České republice došlo k většímu prosazování klastrů a klastrové politiky.

Negativním vlivem ovlivňujícím možný rozvoj klastrů je také nedostatečná vzdělanost úředníků v dané problematice. Řídícím orgánem, který se zabývá iniciací a podporou klastrů by měla být pověřena taková osoba, která se bude snažit tuto formu spolupráce prosazovat a podporovat, nikoliv propagovat názor, že klastry není důležité iniciovat. S takovým přístupem je těžké vytvořit optimální podmínky pro budoucí klastry.

7 ZÁVĚR

Tato práce mapuje perspektivu rozvoje klastrů v ČR, jejich fungování, podporu a rozvoj. Výsledky potvrdily, že klastry jsou důležitým nástrojem vytvářejícím optimální podmínky, které významným způsobem podporují prosperitu a rozvoj malých a středních podniků. Záslouhou klastrů mají malé a střední podniky možnost spolupracovat s jinými firmami v regionu, vyhledávat nové tržní příležitosti, společnými silami podporovat inovace, vědu, výzkum a v neposlední řadě poskytují výhodu v podobě snadnějšího přístupu k dotacím z fondů EU.

Klastry v ČR jsou v současné době financovány z programu Spolupráce, který je součástí Operačního programu Podnikání a inovace. Tento program je realizován v rámci Strukturální politiky EU a lze říci, že patří mezi hlavní zdroje financování klastrů. Z výzkumu vyplývá, že úspěšnost žádostí o udělení dotací v I. výzvě programu Spolupráce se v jednotlivých krajích ČR značně lišila. Zatímco Moravskoslezský a Jihomoravský kraj usilovaly o finanční podporu s 9 projekty, Karlovarský a Pardubický kraj podaly pouze 1 žádost. Nejhorší situace byla v Plzeňském a Ústeckém kraji, kde se ukázala aktivita podnikatelského sektoru tak malá, že nedošlo k zpracování ani jednoho projektu a nemohlo tak dojít k rozvoji klastrů v těchto lokalitách. Kromě nízkého zájmu podnikatelského sektoru můžeme tuto skutečnost připisovat také nedostatečné podpoře ze strany krajů.

Dílním cílem práce bylo porovnání klastrů v ČR a Rakousku. Z této komparace vyšly vítězně zahraniční klastry, které mají dlouhodobější a výraznější zkušenosti s tímto způsobem podnikání. Zatímco v Rakousku najdeme okolo 53 klastrů, v ČR je to zhruba polovina. Odpověď na příčinu nízkého počtu českých klastrů nám dalo dotazníkové šetření, které ukázalo, že informovanost tuzemských firem o klastrech je na velice nízké úrovni. V horším případě potvrdilo skutečnost, že téměř 42 % se s tímto pojmem nikdy nesešlo. Dotazované společnosti také uvedly, že v této formě spolupráce nevidí žádnou výhodu a raději prosazují samostatnost svojí firmy. Fungují zde však instituce jako je CzechInvest a Hospodářské komory, které se snaží výše uvedené důvody

změnit. Jejich snahou je především zvýšení povědomí o klastrech, což povede k jejich výraznějšímu rozvoji.

Analýza pomocí strukturovaného rozhovoru nám poskytla pohled na budoucí vývoj klastrů. Perspektiva jejich dalšího rozvoje je na jedné straně ovlivňována přístupem zakládajících členů a na straně druhé klastrovou politikou státu. Při snaze vytvořit životaschopný klastr by měli zakládající členové brát v úvahu nejenom budoucí účel projektu, analýzu podmínek pro fungování klastru, vzájemné vztahy, ale také finanční stránku situace. Tím se rozumí především zajištění dostatečných vlastních finančních prostředků a nesnažit se nespolehat jen na dotační programy. Právě tyto skutečnosti vedou k vytvoření fungujícího a prosperujícího klastru. Z hlediska klastrové politiky by této formě podnikání prospělo převedení iniciace a podpory na jednotlivé kraje ČR, které by samy měly snahu tuto formu spolupráce podporovat, protože tím by napomohly rozvoji regionu a následně celé země.

8 SUMMARY

Clusters are important tool that make optimal conditions, which support prosperity and develop of small and medium business. Thanks to the clusters small and medium business can cooperate with other companies in the region, they can search new market purposes and support innovation, science and research.

The main purpose of this thesis is analyses development of clusters in the Czech Republic, their support and operation. The part of thesis is comparison Czech clusters with clusters in Austria. The information was got thought the questionnaire and interview with cluster's manager.

Clusters in the Czech Republic are capitalized by Operational programme Enterprise and Innovations, which is implemented by Structural policy of EU. These grants belong to main cluster's sources of money. Most successful regions, which asked for the grants were Moravskoslezský, Jihomoravský and Královéhradecký region. The other was promoted only some projects or they were stayed without grant.

Czech clusters in comparison with clusters of Austria are new concept in economy. In Austria they have long-time and more expressive experiences with this form of enterprise. Czech companies aren't enough inform about clusters and they haven't trust to them. Therefor there are companies like CzechInvest or Economic Chamber, which try to promote clusters in Czech Reublic.

It is hard to estimate or predict the future of Czech clusters. Their development is depending on quite a few facets, like an access of establishing members or cluster policy.

Key words: cluster, small and medium business, development, support

9 PŘEHLED POUŽITÉ LITERATURY

Monografie a publikace

1. ABRAHÁM, J. *Klastrové politiky v Německu a Rakousku (případová studie s implikací pro ČR)* [online]. 2009 [cit. 2010-01-24], 84 s. Dostupný z WWW: <<http://ces.vse.cz/wp-content/abrham.pdf>>
2. BEDNÁŘOVÁ, D. *Inovace a klastry v rozvoji regionů: Jihočeský kraj a Horní Rakousko*. 1. vyd. České Budějovice: JU v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, 2007. 66 s. ISBN 978-80-7040-952-7.
3. BŘUSKOVÁ, P. *Průmyslové klastry* [online]. 2003 [cit. 2009-09-30], 32 s. Dostupný z WWW: <<http://www.arr.cz/userfiles/file/prumysloveklastry.pdf>>.
4. CLUSTERPLATTFORM *Cluster in Österreich: Bestandsaufnahme und Perspektiven* [online]. 2009 [cit. 2010-02-02], 164 s. Dostupný z WWW: <http://www.clusterplattform.at/fileadmin/user_upload/studien/Endversion_Cluster_in_OEsterreich_-_Bestandsaufnahme_und_Perspektiven_080809.pdf>
5. CZECHINVEST *Průvodce klastrem* [online]. 2007 [cit. 2009-04-22], 107 s. Dostupný z WWW: <<http://www.czechinvest.org/data/files/pruvodce-klastrem-63.pdf>>.
6. CZECHINVEST *Hodnocení absorpční kapacity OPPI 2007-2013 ve vztahu k cílovým skupinám* [online]. 2009 [cit. 2009-09-30], 64 s. Dostupné z WWW: <<http://www.czechinvest.org/data/files/hodnoceni-oppi-1818-cz.pdf>>
7. DOLEJŠOVÁ, M. *Zdroje financování malých a středních podniků*. 1. vyd. Bučovice: Nakladatelství Martin Stříž, 2008. 74 str. ISBN 978-80-87106-17-4.
8. HESKOVÁ, M. *Kooperace*. 1. vyd. Praha: Profess Consulting, s.r.o., 2005. 142 s. ISBN 80-7259-048-0.
9. MAREŠ, D. *Kooperativní strategie – klastry a podnikatelské sítě*. 1.vyd. Praha: Oeconomica, VŠE, 2007. 93 s. ISBN 978-80-245-1264-8.
10. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU *Úspěšné projekty v OPPP – inspirace pro budoucnost* [online]. 2007 [cit. 2010-01-12], 103 s. Dostupný z WWW:<<http://download.mpo.cz/get/31825/35192/383359/priloha001.pdf>>

11. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU *Operační program Podnikání a inovace 2007-2013 – zkrácená verze a přehled podporovaných aktivit*. 1.vyd. Praha: MPO ČR, 2007. 96 s. ISBN 978-80-254-2336-3.
12. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU *Výroční zpráva za rok 2005* [online]. 2006 [cit. 2010-02-02], 90 s. Dostupný z WWW: <<http://download.mpo.cz/get/26611/31250/332527/priloha001.pdf> >
13. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU *Výroční zpráva za rok 2006* [online]. 2007 [cit. 2010-02-09], 105 s. Dostupný z WWW: <<http://download.mpo.cz/get/31706/35036/380702/priloha001.pdf> >
14. MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU *Výroční zpráva za rok 2008* [online]. 2009 [cit. 2010-02-15], 82 s. Dostupný z WWW: <<http://download.mpo.cz/get/39941/44427/537484/priloha001.pdf>>
15. NEUŽILOVÁ, I. *Národní klastrová strategie 2005 – 2008* [online]. 2007 [cit. 2009-10-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument6216.html>>
16. PAVELKOVÁ, D. a kol. *Klastry a jejich vliv na výkonnost firem*. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2009. 272 s. ISBN 978-80-247-2689-2.
17. PAVELKOVÁ, D. *Klastry – šance pro rozvoj MSP. Moderní řízení* [online]. listopad 2007, roč. 7 ,č. 11 [cit. 2010-02-22]. Dostupné z WWW: <<http://modernirizeni.ihned.cz/c1-22378420-klastry-sance-pro-rozvoj-msp>>
18. POKORNÝ, O. a kol. *Analýza inovačního potenciálu krajů České republiky*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 137 s. ISBN 978-80-86429-90-8.
19. RHK BRNO *Studie: rakouské klastry* [online]. 2006 [cit. 2010-01-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.rhkbrno.cz/gemeinsam/data/doc/14/doc/uster1.pdf>>
20. SKOKAN, K. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2004. 159 s. ISBN 80-7329-059-6.
21. SKOKAN, K. *Klastry v transformaci regionů – pět let poté* [online]. 2008 [cit. 2009-10-11]. Dostupný z WWW: <<http://mpr.aub.uni-muenchen.de/12379/>>

Disertační práce

22. SYSEL, Z. *Metodika identifikace a rozvoje průmyslových regionálních klastrů*. Plzeň: Západočeská univerzita. Fakulta strojní. Katedra průmyslového inženýrství a managementu, 2006. 188 s. Vedoucí disertační práce Prof. Ing. Edvard Leader, CSc.

Internetové informační zdroje

23. *BUSINESSINFO* [online]. 2010, [cit. 2010-02-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/>>
24. *CEITEC CLUSTER* [online]. 2008, [cit. 2010-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceitec-cluster.cz/>>
25. *CLUSTERLAND* [online]. 2010, [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.clusterland.at/>>
26. *CLUSTERPLATTFORM* [online]. 2010, [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.clusterplattform.at/>>
27. *CLUTEX - klastr technických textílií* [online]. 2005, [cit. 2010-03-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.clutex.cz/>>
28. *CREA* [online]. 2010, [cit. 2010-03-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.creacz.com/>>
29. *CZECHINVEST* [online]. 2010, [cit. 2009-10-26]. Dostupné z WWW: <<http://www.czechinvest.cz/>>
30. *CZECH STONE CLUSTER* [online]. 2010, [cit. 2010-03-19]. Dostupné z WWW: <<http://csc.hostujeme.cz/>>
31. *EKOGEN* [online]. 2007, [cit. 2010-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.ekogen.cz/>>
32. *ENERGOKLASTR* [online]. 2010, [cit. 2010-03-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.energoklastr.cz/>>
33. *ENVICRACK* [online]. 2010, [cit. 2010-03-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.envicrack.cz/>>

34. *HRADECKÝ IT KLASTR* [online]. 2008, [cit. 2010-03-18]. Dostupné z WWW: < <http://www.hitklastr.cz/>>
35. *IT CLUSTER* [online]. 2006, [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: < <http://www.itcluster.cz/>>
36. *JIHOČESKÝ DŘEVAŘSKÝ KLASTR* [online]. 2010, [cit. 2010-03-10]. Dostupné z WWW: < <http://www.jcdk.cz/>>
37. *KLASTR CZECHBIO* [online]. 2008, [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: < <http://www.czechbio.org/cs>>
38. *KLASTR ČESKÝCH NÁBYTKÁŘŮ* [online]. 2010, [cit. 2010-03-09]. Dostupné z WWW: < <http://www.furniturecluster.cz/>>
39. *KLASTR ENWIWA* [online]. 2008, [cit. 2010-03-15]. Dostupné z WWW: < <http://www.enwiwa.eu/>>
40. *KLASTR KOMPOZITNÍCH MATERIÁLŮ* [online]. 2009, [cit. 2010-03-09]. Dostupné z WWW: < <http://www.klastr.com/>>
41. *KLASTR OBECNÉHO STROJÍRENSTVÍ* [online]. 2010, [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: < <http://www.maestroj.cz/>>
42. *KLASTR PŘESNÉHO STROJÍRENSTVÍ VYSOČINA* [online]. 2010, [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.kpsv.cz/>>
43. *MEDCHEMBIO* [online]. 2010, [cit. 2010-03-09]. Dostupné z WWW: < <http://www.medchembio.cz/>>
44. *MORAVSKOSLEZSKÝ AUTOMOBILOVÝ KLASTR* [online]. 2010, [cit. 2010-02-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.autoklastr.cz/>>
45. *MORAVSKOSLEZSKÝ DŘEVAŘSKÝ KLASTR* [online]. 2006, [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.msdk.cz/>>
46. *MORAVSKOSLEZSKÝ ENERGETICKÝ KLASTR* [online]. 2010, [cit. 2010-02-26]. Dostupné z WWW: < <http://www.msek.cz/>>
47. *NANOMEDIC* [online]. 2006, [cit. 2010-03-24]. Dostupné z WWW: < <http://www.nanomedic.cz/>>
48. *NÁRODNÍ STROJÍRENSKÝ KLASTR* [online]. 2010, [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: < <http://www.msskova.cz/CZ/default.aspx>>

49. *OMNIPACK* [online]. 2006, [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: <http://www.klastromnipack.cz/cs/site/verejnost/verejnost_index.htm>
50. *PLASTIKÁŘSKÝ KLASTR* [online]. 2010, [cit. 2010-04-01]. Dostupné z WWW: <<http://www.plastr.cz/>>
51. *STAVEBNÍ KLASTR OSTRAVA* [online]. 2010, [cit. 2010-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.kmcluster.cz/>>
52. *WATER TREATMENT ALLIANCE* [online]. 2006, [cit. 2010-03-12]. Dostupné z WWW: <<http://www.wateralliance.cz/>>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ABA	Austrian Business Agency (Rakouská obchodní agentura)
AC	Automobil Cluster (Klastr automobilového průmyslu)
ACVR	Automotive Cluster Vienna Region (Klastr automobilového průmyslu)
a.s.	Akciová společnost
ATTC	Austrian Traffic Telematic Cluster (Klastr dopravy)
EU	Evropská unie
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung (Společnost s ručením omezeným)
GS	Gesundheits Cluster (Klastr zdraví)
KC	Kunststoff Cluster (Klastr plastikářského průmyslu)
KI	Klastrová iniciativa
k.s.	Komanditní společnost
LC	Lebensmittel Cluster (Klastr potravinářského průmyslu)
LQ	Koeficient lokalizace
MC	Mechatronik Cluster (Klastr mechatroniky)
MHC	Möbel und Holzbau Cluster (Klastr nábytku a dřevařských staveb)
mil.	miliony
mld.	miliardy
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MSP	Malé a střední podnikání
MSSK	Moravskoslezský strojírenský klastr
NÖ	Niederösterreich (Dolní Rakousko)
NUTS	Nomenclature des Unites Territoriales Statistique (Nomenklatura územních statistických jednotek)
OEK	Ökoenergie Cluster (Klastr ekologické energie)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
OÖ	Oberösterreich (Horní Rakousko)
OPPP	Operační program Průmyslu a podnikání

OPPI	Operační program Podnikání a inovace
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
RHK	Regionální hospodářská komora
RTCA	Rail Technology Cluster Austria (Klastr železniční dopravy)
s.r.o.	Společnost s ručením omezeným
tis.	tisíce
UC	Umwelttechnik Cluster (Technologický klastr)
USA	United States of America (Spojené státy americké)
VŠ	Vysoká škola

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Poskytnuté dotace v rámci programu OPMP Klastry v jednotlivých krajích ČR	str. 41
Tabulka 2: Poskytnuté dotace v rámci programu OPPI Spolupráce – Klastry v jednotlivých krajích ČR	str. 44
Tabulka 3: Porovnání situace rozvoje klastrů v České republice a Rakousku	str. 62

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Přijaté a schválené žádosti v rámci programu OPMP Klastry	str. 40
Graf 2: Požadované a schválené výše dotací v rámci programu OPMP Klastry	str. 40
Graf 3: Odhad procenta vyčerpání programů OPPI na konci programového období	str. 45
Graf 4: Velikost českých klastrů z hlediska počtu členů	str. 47
Graf 5: Velikost rakouských klastrů z hlediska počtu členů	str. 55
Graf 6: Zastoupení klastrů v jednotlivých spolkových zemích Rakouska	str. 59
Graf 7: Počet odpovědí	str. 63
Graf 8: Právní formy společností	str. 64
Graf 9: Znalost klastrů	str. 64
Graf 10: Členství v klastu	str. 65
Graf 11: Důvody, proč společnosti nejsou členy klastu	str. 65
Graf 12: Ochota vstupu do klastu	str. 66
Graf 13: Délka působení v klastu	str. 66
Graf 14: Iniciativa vstupu do klastu	str. 67
Graf 15: Hodnocení rozvoje klastu	str. 68
Graf 16: Působnost klastu	str. 68

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Porterův diamant	str. 7
Obrázek 2: Trojitá šroubovice	str. 17
Obrázek 3: Životní cyklus klastru	str. 26
Obrázek 4: Schéma klastru	str. 28
Obrázek 5: Prioritní osa 5: Prostřední pro podnikání a inovace	str. 43
Obrázek 6: Mapa klastrů ČR	str. 46
Obrázek 7: Mapa klastrů v Rakousku	str. 54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Vzor dotazníku

Příloha 2: Seznam klastrů v České republice

Příloha 3: Seznam klastrů v Rakousku

DOTAZNÍK

Rozvoj klastrů v ČR

Firma			
Název firmy, právní forma		Rok založení	
Sídlo firmy			
Ulice, číslo popisné		Město, PSČ	
Okres		Kraj	
Předmět podnikání			
Hlavní činnost		Vedlejší činnost	
Subjekt malého a středního podnikání (počet zaměstnanců)			

Setkali jste se někdy ve své praxi s pojmem "klastř"?	
Jste členy nějakého klastřu?	

Prosím Vás o vyplnění následujících údajů podle toho, zda jste na předcházející otázku odpověděli ANO/NE.

Odpověď ANO:

Kterého?	
Jak dlouho jste členy klastřu?	
Kde jste se dozvěděli o možnostech vstupu do klastřu?	
Jste s členstvím v klastřu spokojeni?	
Pokud ne, proč?	
Přináší členství v klastřu nějaké výhody?	
Jaké:	
Hodnotíte rozvoj klastřu jako dostatečný?	

Je Váš klastr omezen pouze na regionální spolupráci?	
☐ ANO ☐ NE – národní spolupráce ☐ NE – evropská spolupráce ☐ NE – globální spolupráce	
Jaké jsou cíle Vašeho klastru do budoucna?	

Odpověď NE:

Z jakého důvodu nejste členy klastru?
☐ nevidíme v tom žádné výhody ☐ nejsme dostatečně informováni o této formě spolupráce ☐ raději prosazujeme samostatnost podniku
Jiné:
V případě, že by se klastr ve Vašem regionu ukázal jako životaschopný, chtěli byste se stát jeho členy?
☐ ANO ☐ NE

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Příloha 2: Seznam klastrů v České republice

Název klastru	Zaměření	Rok založení	Kraj	Počet členů
IT Cluster	informační technologie	2006	Moravskoslezský	44
Národní strojírenský klastr	strojírenství	2003	Moravskoslezský	48
Moravskoslezský dřevařský klastr	dřevařství	2005	Moravskoslezský	31
Moravskoslezský automobilový klastr	automobilový průmysl	2006	Moravskoslezský	51
ENVICRACK	alternativní zdroje energie	2005	Moravskoslezský	26
Stavební klastr Ostrava	stavebnictví	2006	Moravskoslezský	20
Moravskoslezský energetický klastr	energetika	2008	Moravskoslezský	16
Plastikářský klastr	plastikářský průmysl	2005	Zlínský	26
MedChemBio	chemická biologie	2009	Olomoucký	24
Water Treatment Alliance	vodárenská technologie	2006	Jihomoravský	18
Klastr kompozitních materiálů	kompozitní materiály	2008	Jihomoravský	16
CREA	obnovitelné zdroje energie	2008	Jihomoravský	16
ENERGOKLASTR	energetika	2008	Jihomoravský	16
CEITEC	bioinformatika	2007	Jihomoravský	7
Klastr českých nábytkářů	výroba nábytku	2006	Jihomoravský	33
Klastr přesného strojírenství Vysočina	strojírenství	2006	Vysočina	17
EKOGEN	anorganické odpadní materiály	2006	Jihočeský	16
Jihočeský dřevařský klastr	dřevařství	2007	Jihočeský	12
Klastr obecného strojírenství	strojírenství	2008	Jihočeský	76
ENWIWA	zpracování odpadů	2008	Karlovarský	21
CzechBio	biotechnologie	2008	Středočeský	29
CLUTEX	technické textilie	2006	Liberecký	23
OMNIPACK	obalová technika	2005	Královéhradecký	38
CZECH STONE CLUSTER	zpracování kamene	2007	Královéhradecký	25

Název klastru	Zaměření	Rok založení	Kraj	Počet členů
Hradecký IT klastr	informační technologie	2008	Královéhradecký	20
NANOMEDIC	nanotechnologie, biotechnologie	2006	Pardubický	24

Pozn.: počet členů je uveden podle seznamu na internetových stránkách jednotlivých klastrů

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha 3: Seznam klastrů v Rakousku

Název klastru	Zaměření	Rok založení	Spolková země	Počet členů
Automobil - Cluster (AC)	automobilový průmysl	1998	Horní Rakousko	246
Kunststoff - Cluster (KC)	plasty	1999	Horní Rakousko	333
Möbel und Holzbau - Cluster (MHC)	výroba nábytku	2000	Horní Rakousko	255
Gesundheit -Cluster (GC)	zdraví	2002	Horní Rakousko	191
Mechatronik - Cluster (MC)	mechatronika	2003	Horní Rakousko	254
Umwelttechnik - Cluster (UC)	technologie	2009	Horní Rakousko	452
Lebensmittel - Cluster (LC)	potravinářství	2000	Horní Rakousko	234
Netzwerk Design&Medien OÖ	design a média	2007	Horní Rakousko	43
Netzwerk Humanressourcen OÖ	lidské zdroje	2004	Horní Rakousko	86
Verein Netzwerk Logistik, OÖ	logistika	2006	Horní Rakousko	250
Ökoenergie - Cluster (OEC)	ekologická energie	2000	Horní Rakousko	190
Energieeffizienz	energetika	2009	Horní Rakousko	-
Holzcluster Tirol	děvařství	2003	Tyrolsko	52
Cluster Wellnes Tirol	zdraví a wellness	1997	Tyrolsko	72
Cluster Life Sciences Tirol	biotechnologie, genetika	2004	Tyrolsko	57
Cluster Erneuerbare Energien Tirol	obnovitelné zdroje	2004	Tyrolsko	58
Cluster Informationstechnologien Tirol	informační technologie	2008	Tyrolsko	57
TechnoGate Tirol	strojírenství	2004	Tyrolsko	-
Kompetenznetzwerk Gesundheit Osttirol	zdraví	2005	Tyrolsko	50
Cluster Mechatronik Tirol	mechatronika	2004	Tyrolsko	35
Austrian Traffic Telematics Cluster (ATTC)	doprava	2003	Vídeň	24
Rail Technology Cluster Austria (RTCA)	železniční doprava	2003	Vídeň	38
Automotive Cluster Vienna Region (ACVR)	automobilový průmysl	2001	Vídeň	115
Life Science Austria - Vienna Region	biotechnologie, genetika	2002	Vídeň	18

Název klastru	Zaměření	Rok založení	Spolková země	Počet členů
Vienna IT Enterprises	informační technologie	2007	Vídeň	171
Acstyria Autocluster GmbH	automobilový průmysl	1995	Štýrsko	181
Holzcluster Steiermark GmbH	dřevařství	2001	Štýrsko	131
Human.technology Styria	lidské zdroje	2004	Štýrsko	74
Creative Industries Styria	design	2004	Štýrsko	-
ECO WORLD Styria	ekologická energie	2005	Štýrsko	144
Materialcluster Styria	zpracování materiálu	2004	Štýrsko	-
TECHFORTASTE.NET	potravinářství	2006	Štýrsko	43
SIC Software Internet Cluster	informační technologie	-	Korutany	38
Micro electronics Cluster	elektronika	2000	Korutany	42
V-Pack Verpackungsland	obalová technika	-	Vorarlbersko	20
IG Passivhaus	bytová výstavba	2001	Vorarlbersko	34
Vorarlberger Holzbau-Kunst	děvařské stavby	2007	Vorarlbersko	78
v.a.i - Vorarlberger Architektur Institut	bytová výstavba	2003	Vorarlbersko	300
werkraum bregenzerwald	řemesla	1999	Vorarlbersko	90
Automobilcluster Szb./OÖ	automobilový průmysl	1998	Salzbursko	12
Holzcluster Salzburg	dřevařství	1999	Salzbursko	150
GIS Cluster	informační technologie	1999	Salzbursko	15
Energienetzwerk Salzburg	ekologická energie	-	Salzbursko	150
Kunststoffcluster Szb./OÖ	plasty	1999	Salzbursko	25
Netzwerk Design & Medien, Salzburg	design a média	2004	Salzbursko	100
ICT Burgenland	logistika	2002	Burgenland	32
Kunststoff- Cluster Burgenland	plasty	1999	Burgenland	20
ACVR	automobilový průmysl	2001	Dolní Rakousko	117
Bau.Energie Umwelt Cluster Niederösterreich	ekologická energie	2007	Dolní Rakousko	184

Název klastru	Zaměření	Rok založení	Spolková země	Počet členů
Kunststoff-Cluster NÖ	plasty	2005	Dolní Rakousko	90
Lebensmittel Cluster Niederösterreich	potravinářství	2009	Dolní Rakousko	6
Logistik Cluster, NÖ	logistika	2008	Dolní Rakousko	36
Wellbeing Cluster Niederösterreich	wellbeing	2002	Dolní Rakousko	82

Pozn.: bohužel u některých klastrů a oborových sítí se nepodařilo zjistit veškeré informace

Zdroj: vlastní zpracování